

Zn *in vivo*

Γενικά για Zn

- Δεύτερο σε αφθονία ιχνοστοιχείο στον άνθρωπο (2 g ανά 70 kg)
- Ποσότητα στον άνθρωπο: 2 - 3 g
- **Πηγές** του Zn στη διατροφή : οστρακοειδή, μαγιά μπύρας, σικώτι, κρέας, αυγά, γάλα, ψάρια
- Υπεύθυνος για δράση **200+ μεταλλοενζύμων**

Ζη είναι απαραίτητος:

- για την **ανάπτυξη** και **λειτουργία** του **νευρικού συστήματος (+εγκεφάλου)**: ("δομικό στοιχείο" παράγοντα ανάπτυξης νεύρων, συμβάλλει → μεταβίβαση μηνυμάτων)
- στο **μεταβολισμό** των **νουκλεϊνικών οξέων και των πρωτεϊνών**
- στη διαίρεση των **κυττάρων** και την ανάπτυξή τους

Ανεπάρκεια του Ζη

- Σε ειδικές **δίαιτες**, κατάχρηση **αλκοολούχων** ποτών, ασθένειες του **ήπατος**, **γαστρεντερικές** ανωμαλίες, εκτεταμένα **εγκαύματα**, χρόνιες **νεφρικές** ανεπάρκειες και διατροφή πλούσια σε **φυτικά οξέα**
- → **αναστολή** της **ανάπτυξης**, ορισμένες **δερματίτιδες**, ανωμαλία στη σύνθεση του **DNA** και του **RNA**, **ψυχικές** διαταραχές, **διαβήτης**, **στεριότητα** κ.ά.
- → **διανοητικές** διαταραχές, κακή **διάθεση**, δυσκολία στην ικανότητα για **μάθηση** καθώς και ανωμαλίες στη **γεύση** και την **όσφρηση**

Υπερεπάρκεια του Zn

- παρεμπόδιση στο μεταβολισμό **Fe, Cu**
- (εγκεφαλικά κύτταρα) → **νευροτοξικότητα**

Zn στο ανθρώπινο σώμα

Ιστός	Μέση συγκέντρωση Zn (μg/g)	Ολική ποσότητα Zn (g) (%)
Σκελετικοί μύες	51	1.53(57.0)
Οστά	100	0.77(29.0)
Δέρμα	32	0.16(6.0)
Συκώτι	58	0.13(5.0)
Εγκέφαλος	11	0.04(1.5)
Νεφρά	55	0.02(0.7)
Καρδιά	23	0.01(0.4)
Μαλλιά	150	<0.01(0.1)
Πλάσμα αίματος	1	<0.01(0.1)

Κατανομή του Zn στο σώμα από

- Η **ανάπτυξη** και το **μέγεθος** ($[Zn]_{\text{νεογέννητο}} \gg [Zn]_{\text{ενήλικο}}$)
- Οι **ορμόνες** και το **άγχος**. (Zn - αυξητικές ορμόνες, ορμόνες του φύλου)
- **Κληρονομικές ανωμαλίες** στο μεταβολισμό του Zn (εντεροπαθητική δερματίτιδα, οφείλονται σε έλλειψη του Zn)

Zn & ασθένειες

- **Ακμή**: (χαμηλά επίπεδα Zn στο ορό). βοηθητικός ρόλος του Zn στην πρόληψη της ακμής.
- **Κοινό κρυολόγημα**: Zn αποτελεσματικός για μείωση σοβαρότητας και διάρκειας συμπτωμάτων.
- **Κίρρωση ήπατος**: συσχετίζεται με τη μείωση [Zn] σε ήπαρ και αίμα.
- **Συμπληρώματα ψευδαργύρου**: σε ρευματοειδή αρθρίτιδα, εκφύλιση της ωχράς κηλίδας του αμφιβληστροειδούς, νόσο Alzheimer και νόσο του Wilson, διάρροια, και λέπρα.

Zn στη θεραπευτική

- **Calamine** (δερματική αλοιφή)
- ZnO (αλοιφές)
- σε αντιμυκητιακά μέσα
- $[Zn(CQ)_2(H_2O)]$ (CQ=κλιοκινόλη)
→ θεραπεία **διαφόρων λοιμώξεων**, καταπολέμηση νόσου **Alzheimer** (κλινικές δοκιμές)
- «**Baby Zinc**»: σημαντική ελάττωση της παιδικής θνησιμότητας από θανατηφόρα διάρροια (diarrhea)

Zn στα ένζυμα

Ρόλος Zn στα μεταλλοένζυμα

- **δομικός**
- **καταλυτικός**
- **ρυθμιστικός**
- **μη-καταλυτικός**

Δομικός ρόλος Zn

- Απαιτείται μόνο για τη **δομική** σταθερότητα της πρωτεΐνης
- Είναι απαραίτητος για τη δραστικότητα σε βαθμό που επηρεάζεται μόνο από το αποτέλεσμα του ενζύμου

Καταλυτική (ενζυμική) δράση Zn

- Σχετίζεται άμεσα με την **καταλυτική ικανότητα** του ενζύμου
- **100 μεταλλοένζυμα** Zn + περισσότερα μεταλλοεξαρτώμενα

Ρυθμιστικός ρόλος του Zn

- **ρυθμίζει** μόνο, χωρίς να είναι απαραίτητος, την **ενζυμική δραστικότητα** ή τη **σταθερότητα** της πρωτεΐνης
- αμινοπεπτιδάσες

Μη-καταλυτικός ρόλος Zn

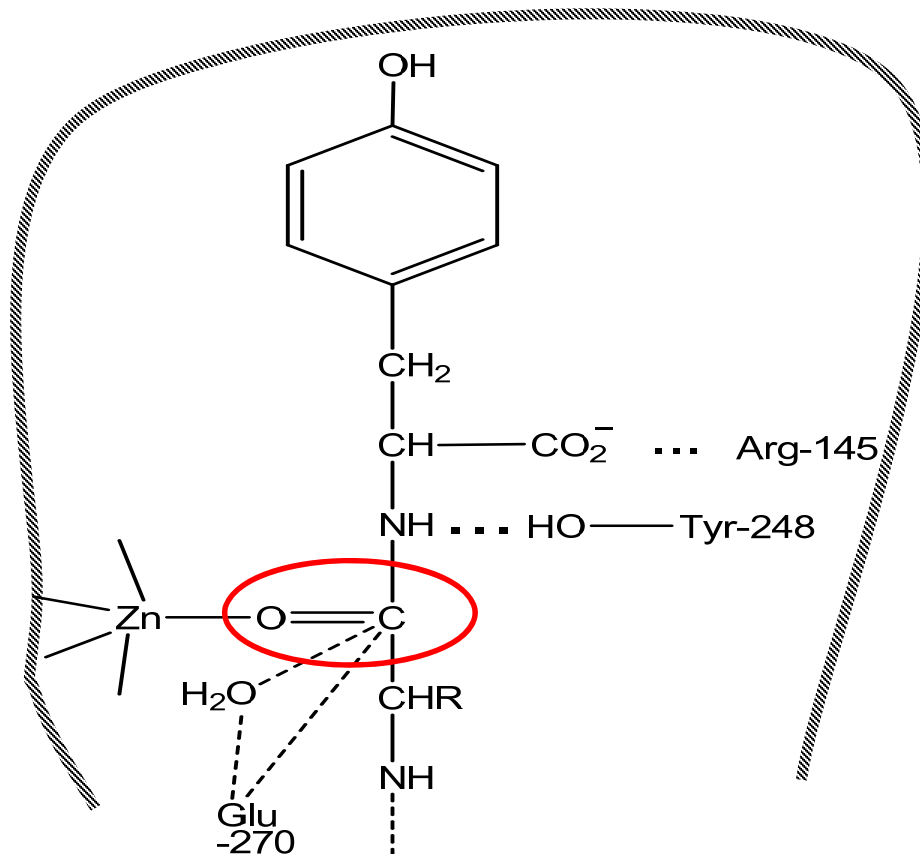
- Είναι **άγνωστη** η δράση του
- αλκοολικές αφυδρογονάσεις (μετατροπή αιθανόλης & πρωτοταγών αλκοολών στις αντίστοιχες αλδεΐδες): $1 \text{ Zn (καταλυτικό)} + 1 \text{ Zn (άγνωστη δράση)}$

Μηχανισμοί δράσης ενζύμων Zn

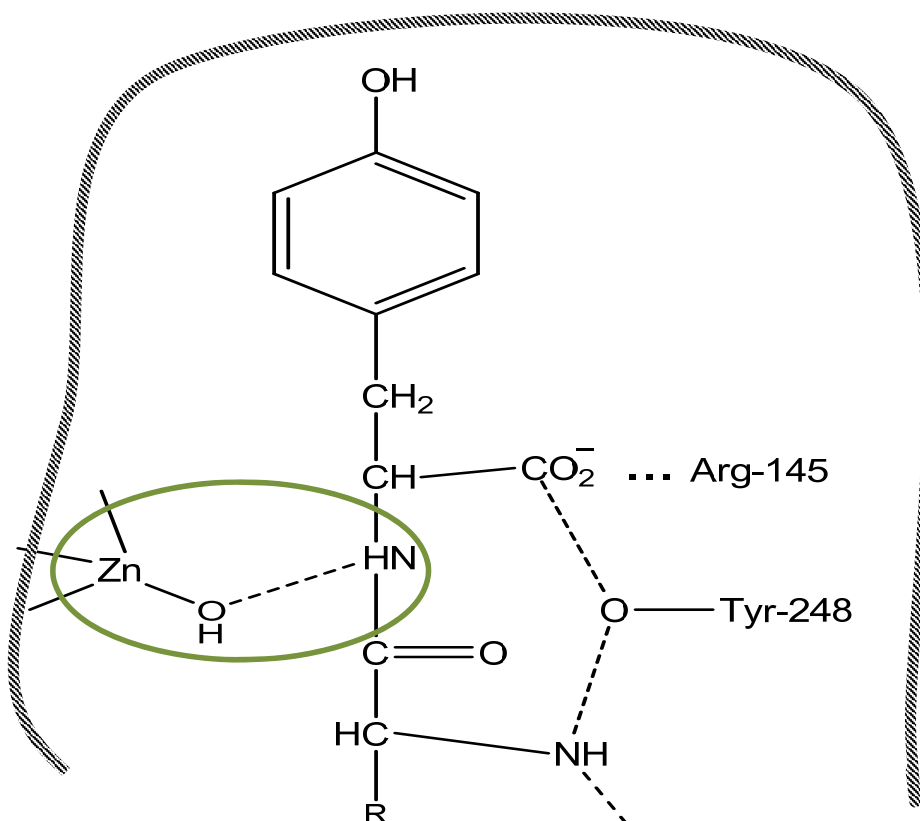
- **Zn-καρβονυλίου**
- **Zn-υδροξειδίου**

Μηχανισμοί δράσης Zn-καρβονυλίου

Μηχανισμός δράσης Zn-υδροξειδίου

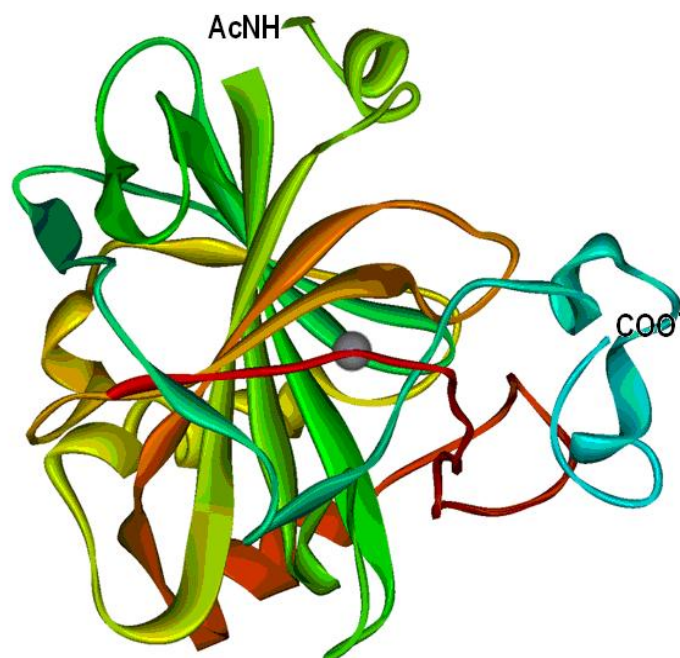

Ένζυμα του Zn

- **Καρβονική ανυδράση**
- Καρβοξυπεπτιδάση
- **Θερμολυσίνη**
- **Αλκοολική αφυδρογονάση**
- **α-αμυλάση**
- Σουπεροξειδική δισμουτάση Cu-Zn
- **DNA-** και **RNA-πολυμεράση**
- Πρωτεΐνες **Zn-fingers**
- Zn στο δηλητήριο των φιδιών

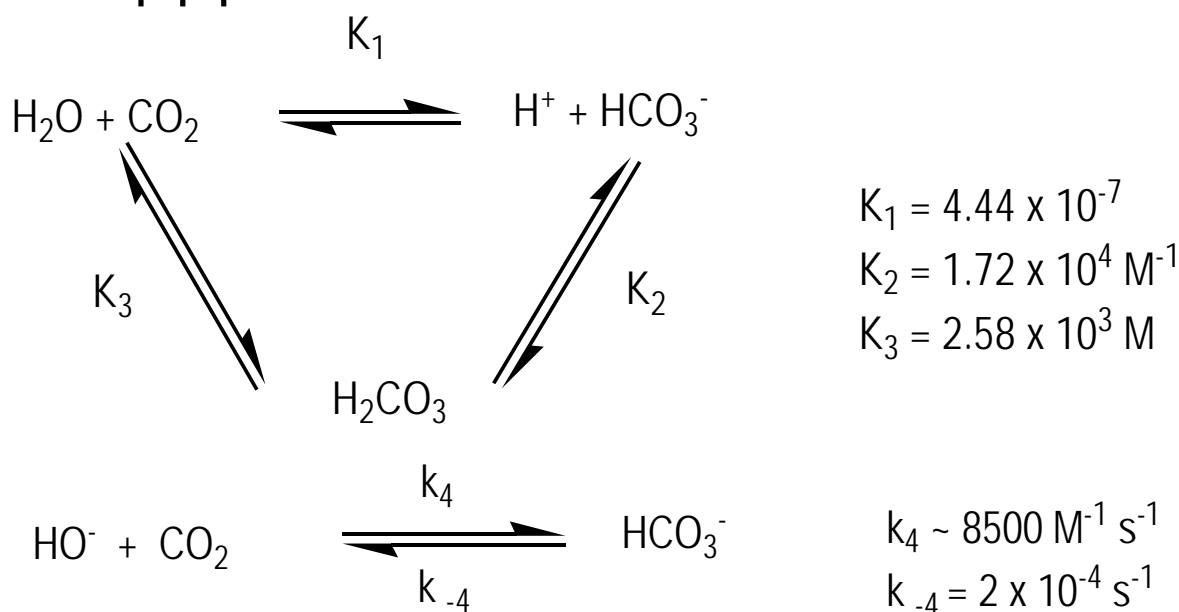
Καρβονική ανυδράση

- καταλύει την ισορροπία της υδρόλυσης του CO_2
- $\text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2 \rightleftharpoons \text{HCO}_3^- + \text{H}^+$

Υδρόλυση CO₂

- Εξαρτάται από το pH
- Αργή διαδικασία

Γ ΨΩΜΑΣ

21

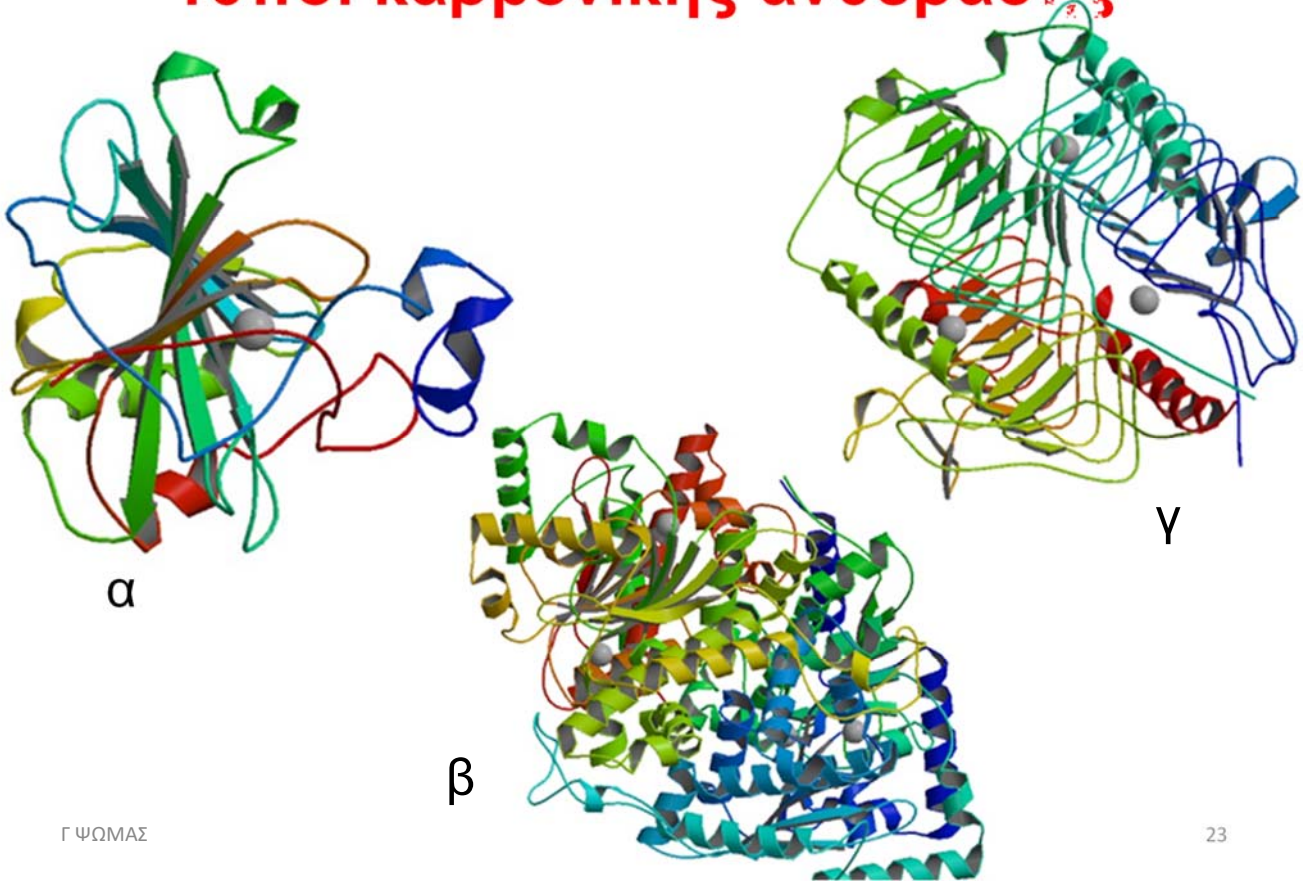
Καρβονική ανυδράση

- **1933**: εντοπίστηκε στα ερυθρά αιμοσφαίρια των αγελάδων.
- άφθονες σε όλους τους **ιστούς θηλαστικών**, τα φυτά, τα φύκια και τα βακτήρια.
- Τρεις τύποι (άλφα, βήτα και γάμα)
- Άλφα: **θηλαστικά**.
- Βήτα: **φυτικά ένζυμα**.
- Γάμα: βακτήρια που αναπτύσσονται σε θερμές πηγές.

Γ ΨΩΜΑΣ

22

Τύποι καρβονικής ανυδράσης

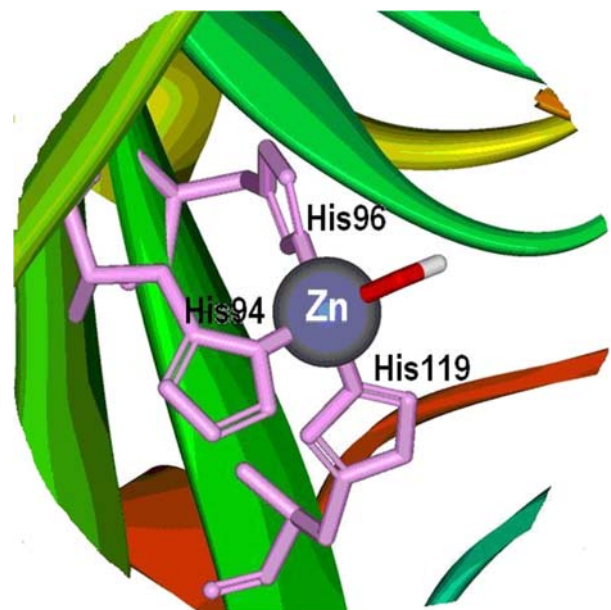

Γ Ψ Ω Μ Α Σ

23

Καρβονική ανυδράση

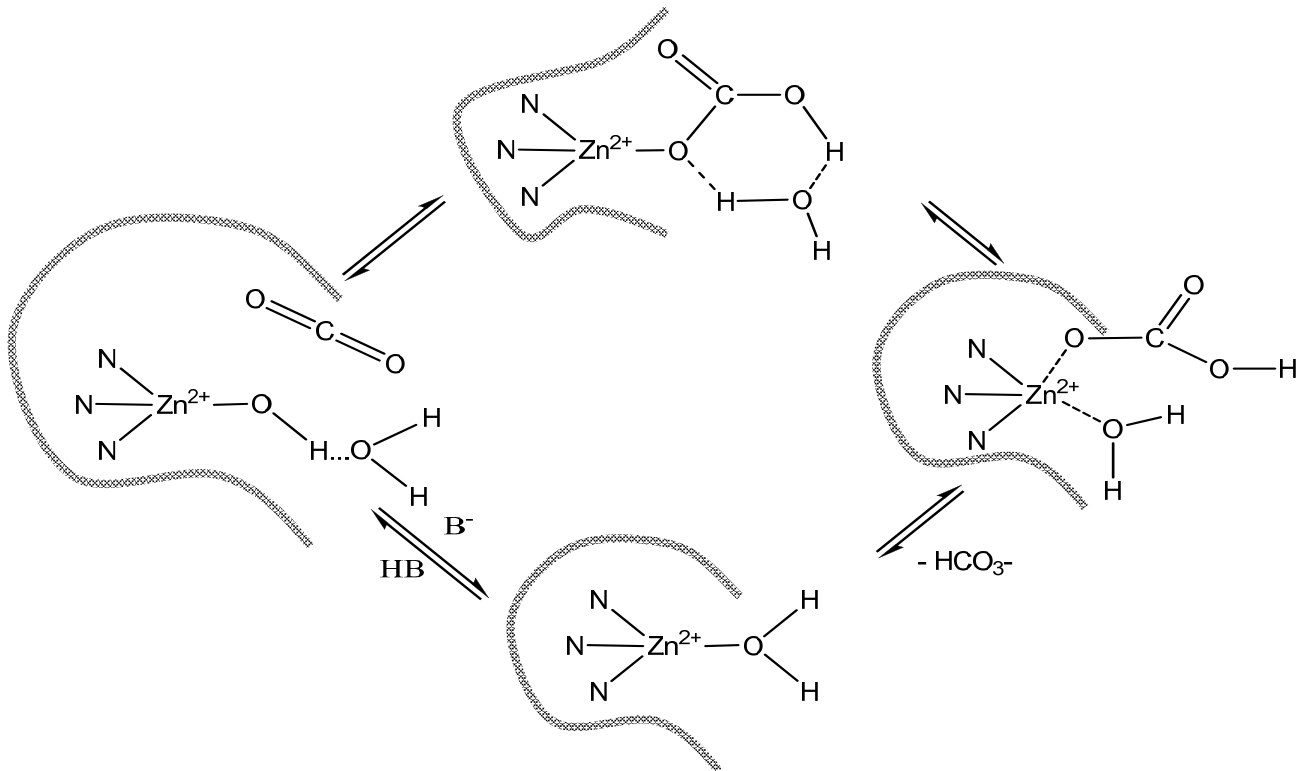
- Από **259 αμινοξέα** - MB ~ 30.000
- Zn: συναρμωσμένος με **τρεις ουδέτερες ιστοιδίνες** + 1 **H₂O** (συνδέεται με δεσμούς υδρογόνου με άλλα αμινοξέα και μόρια νερού δίκτυο μορίων νερού)
- Γεωμετρία γύρω από Zn: **παραμορφωμένη τετραεδρική**

Γ Ψ Ω Μ Α Σ

24

Μηχανισμός δράσης καρβονικής ανυδράσης

Γ ΨΩΜΑΣ

25

Εφαρμογές καρβονικής ανυδράσης

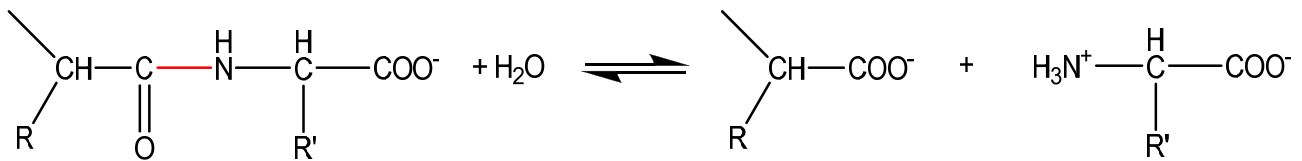
- **ρύθμιση** του pH και **ισορροπία** των **υγρών** σε διάφορα μέρη του σώματος
- ρόλο στην **έκκριση οξέος** στο βλεννογόνο του **στομάχου**
- συμβάλλει στο να καταστούν τα **παγκρεατικά** υγρά **αλκαλικά** και το **σάλιο** μας **ουδέτερο**
- Έλεγχος της ρευστοσυσσώρευσης του υγρού που διατηρεί το **σχήμα** των **ματιών** μας. (γλαύκωμα)

Γ ΨΩΜΑΣ

26

Καρβοξυπεπτιδάση

- η **λύση** του C-τελικού **πεπτιδικού** δεσμού πρωτεϊνών, πολυπεπτιδίων και N-ακυλο-αμινοξέων, όταν η παράπλευρη αλυσίδα του C-άκρου είναι αρωματική ή διακλαδισμένη αλειφατική με L-διαμόρφωση

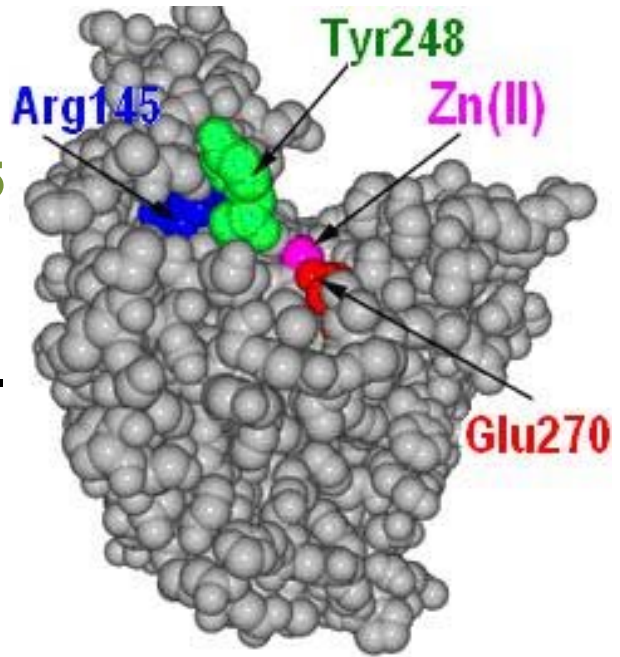

ΚΑΡΒΟΞΥΠΕΠΤΙΔΑΣΗ Α

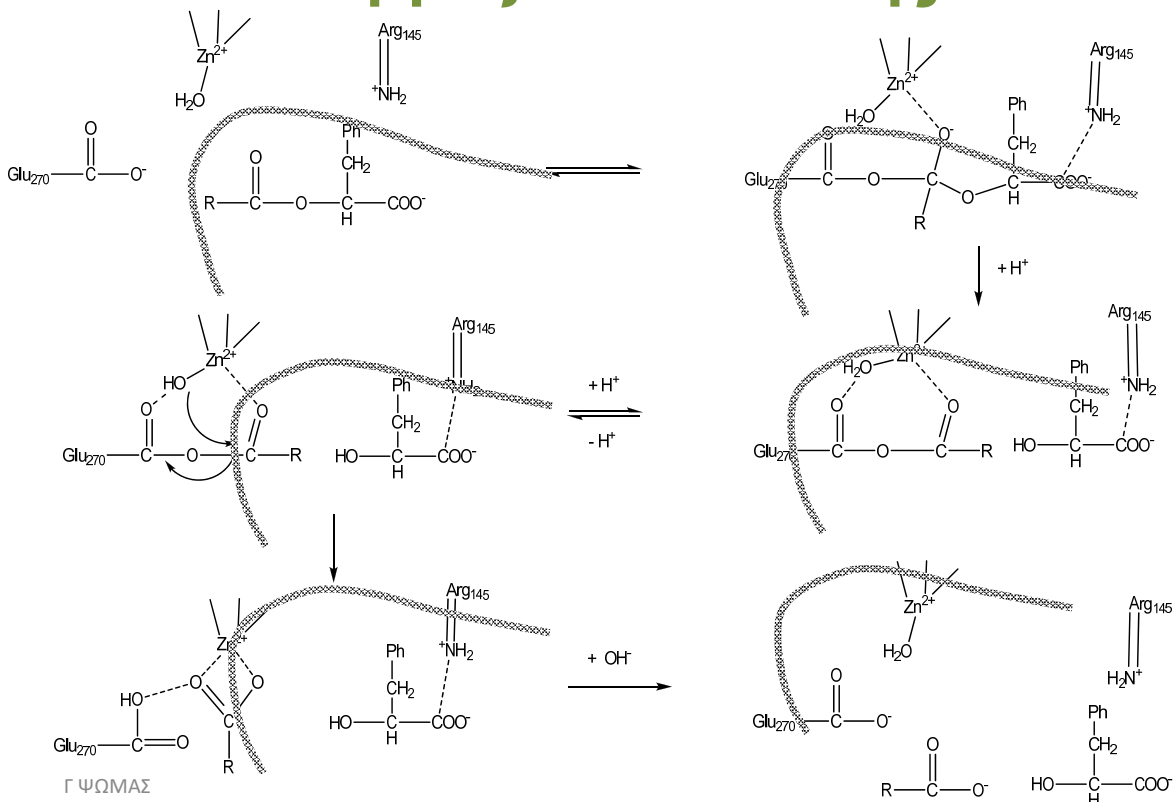
- **307 αμινοξέα**, έχει MB 34500.
- Εκκρίνεται από το **πάγκρεας** των ζώων.
- Δρα στο λεπτό έντερο.
- Ανήκει στις **εξωπεπτιδάσες** (τρεις τύποι)
  - α) **καρβοξυπεπτιδάση**: προσβάλλει **καρβοξυλική** άκρη αλυσίδας,
  - β) **αμινοπεπτιδάση**: προσβάλλει **αμινική** άκρη της αλυσίδας
  - γ) **διπεπτιδάση**: διασπά δεσμούς **διπεπτιδίων**

Καρβοξυπεπτιδάση A

- 1 άτομο **Zn** ανά μόριο πρωτεΐνης και έχει MB 34500
- Zn: αριθμό συναρμογής = 5
- συναρμοσμένος με 3 αμινοξέα πρωτεΐνης: **2 ιμιδαζόλια (His-69 και His-196)** + διδραστικά συναρμοσμένη **καρβοξυλική ομάδα (Glu-72)** + ένα μόριο νερού

Μηχανισμός δράσης καρβοξυπεπτιδάσης A

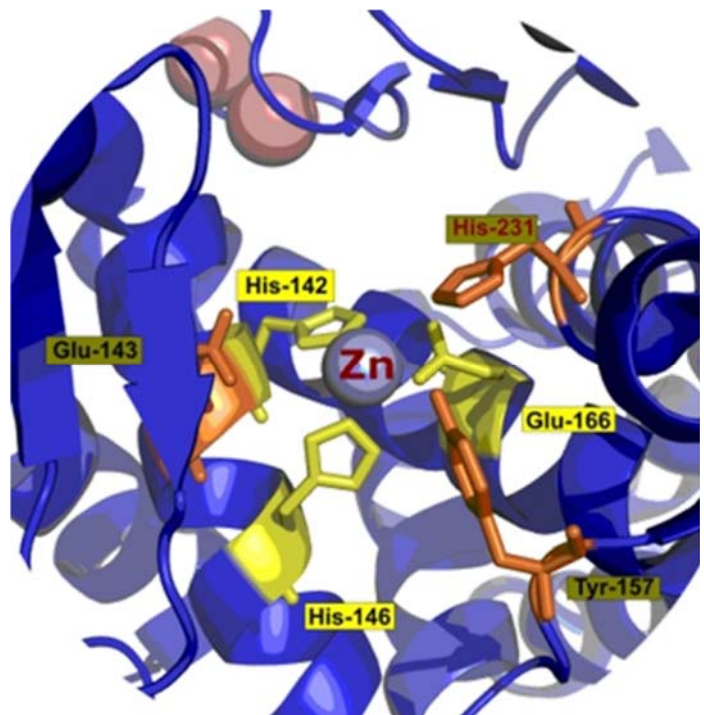

Εφαρμογές καρβοξυπεπτιδάσης

- Συμβολή στην **αποικοδόμηση** των **τροφών** στο **λεπτό έντερο**.
- Διάσπαση της **τοξικής μεθοτρεξάτης** σε **μη-τοξικές** ουσίες
- Συστατικό του μίγματος της **Αλόης**, σε περιπτώσεις **δυσπεψίας**.

Θερμολυσίνη

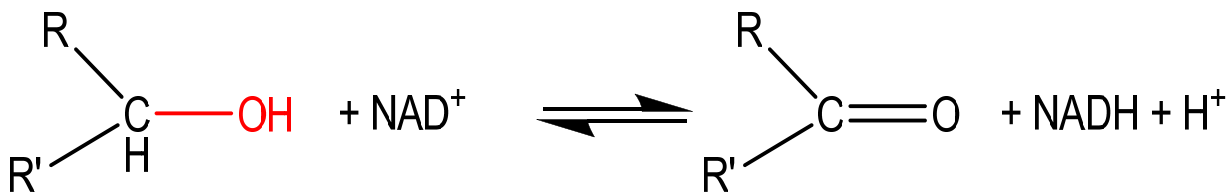
- Καταλύει **υδρόλυση πεπτιδικών δεσμών** (**υδρόφοβα** αμινοξέα: Leu, Ile, Val, Phe)
- ενδοπεπτιδάση Zn (MB 34600), **1 Zn²⁺** & **4 Ca²⁺**
- **βασικός** μηχανισμός Zn (αρ. συν. 5) συναρμογή 1 H₂O + καρβονυλικό οξυγόνο

Αλκοολική αφυδρογονάση

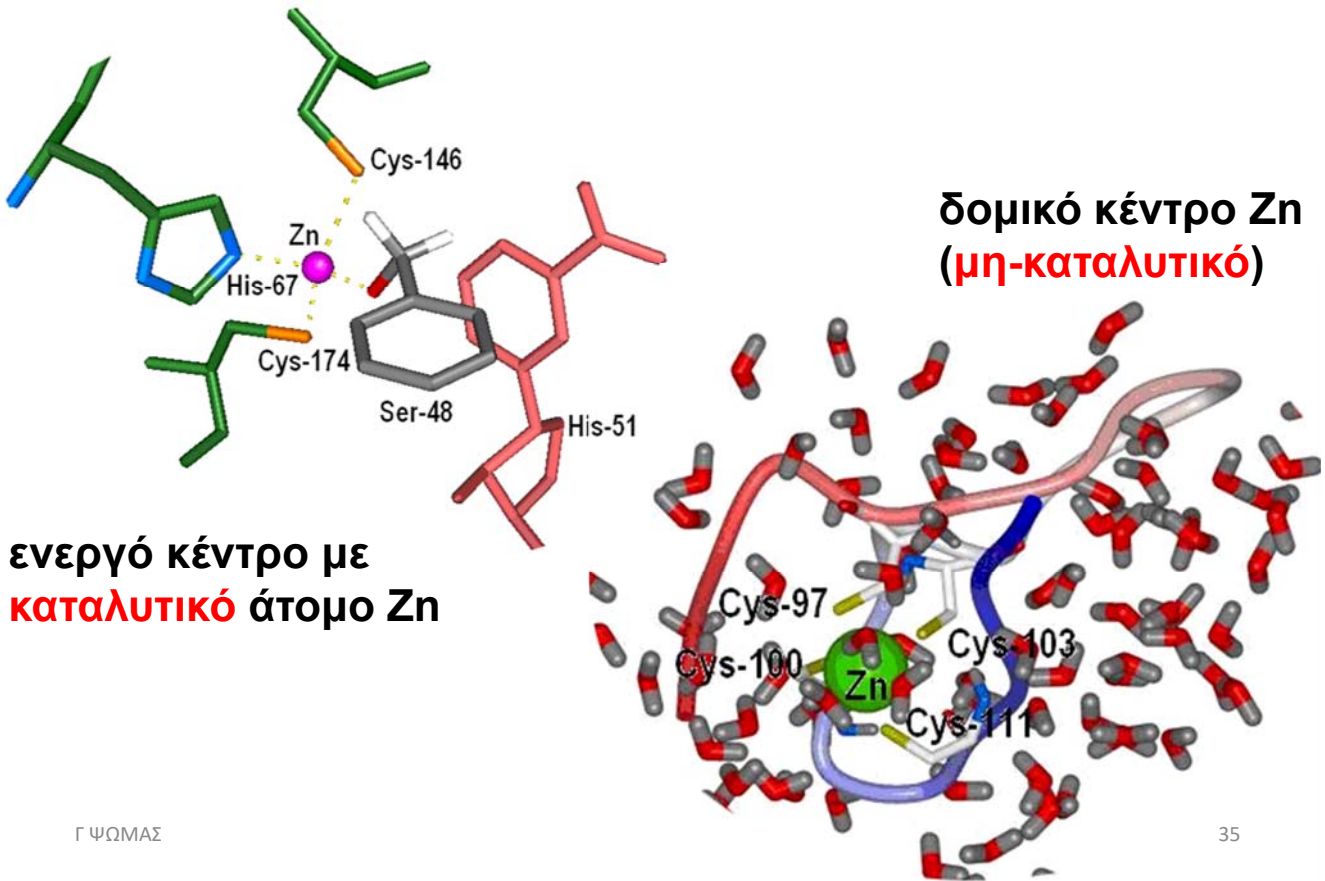
- καταλύει την **αντιστρεπτή οξείδωση των πρωτοταγών ή δευτεροταγών αλκοολών** προς **αλδεΐδες ή κετόνες**, αντίστοιχα, παράλληλα με την αναγωγή του NAD^+ προς NADH

Αλκοολική αφυδρογονάση

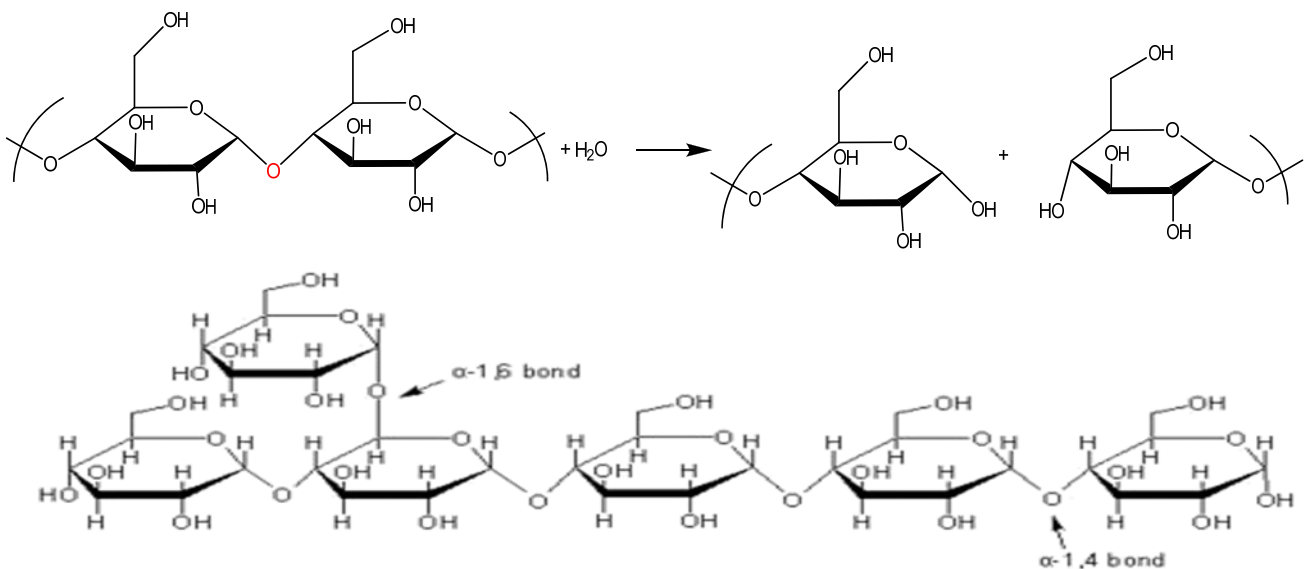
- Οι **αλκοολικές αφυδρογονάσες** είναι διμερή με $\text{MB } 80.000$, αποτελούνται από δύο όμοιες υπομονάδες που καθεμία περιέχει από **δύο άτομα Zn** και ένα μόριο NAD(H) .
- Στον άνθρωπο οι αφυδρογονάσες των αλκοολών βοηθούν στο **μεταβολισμό των αλκοολών** που αλλιώς θα ήταν τοξικές.
- δύο διαφορετικά άτομα Zn:
ένα είναι απαραίτητο για την **κατάλυση** δράση του άλλου δεν είναι καταλυτική (άγνωστη δράση, πιθανόν **δομική**)

Αλκοολική αφυδρογονάση

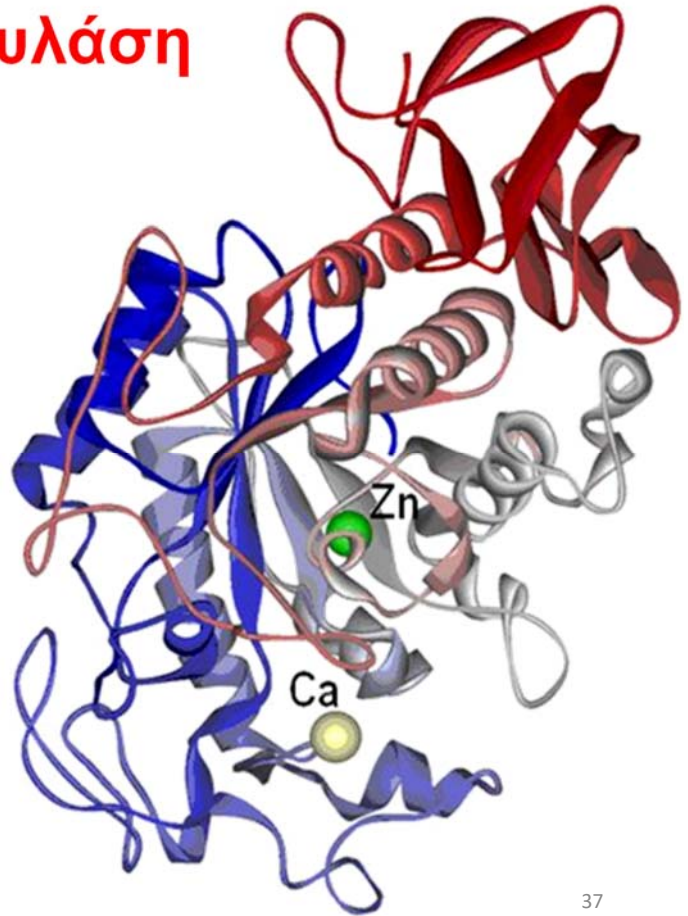
α-αμυλάση

- καταλύει την **υδρόλυση των πολυσακχαριτών** (άμυλο, γλυκογόνο) προς γλυκόζη και μαλτόζη → **παραγωγή ενέργειας**

α-αμυλάση

- Άνθρωπος: 2 είδη (αμυλάση του σιελογόνου αδένου και η παγκρεατική αμυλάση)
- **Zn**: δομικός ρόλος
- + **Ca²⁺** υπεύθυνο για την καταλυτική δράση

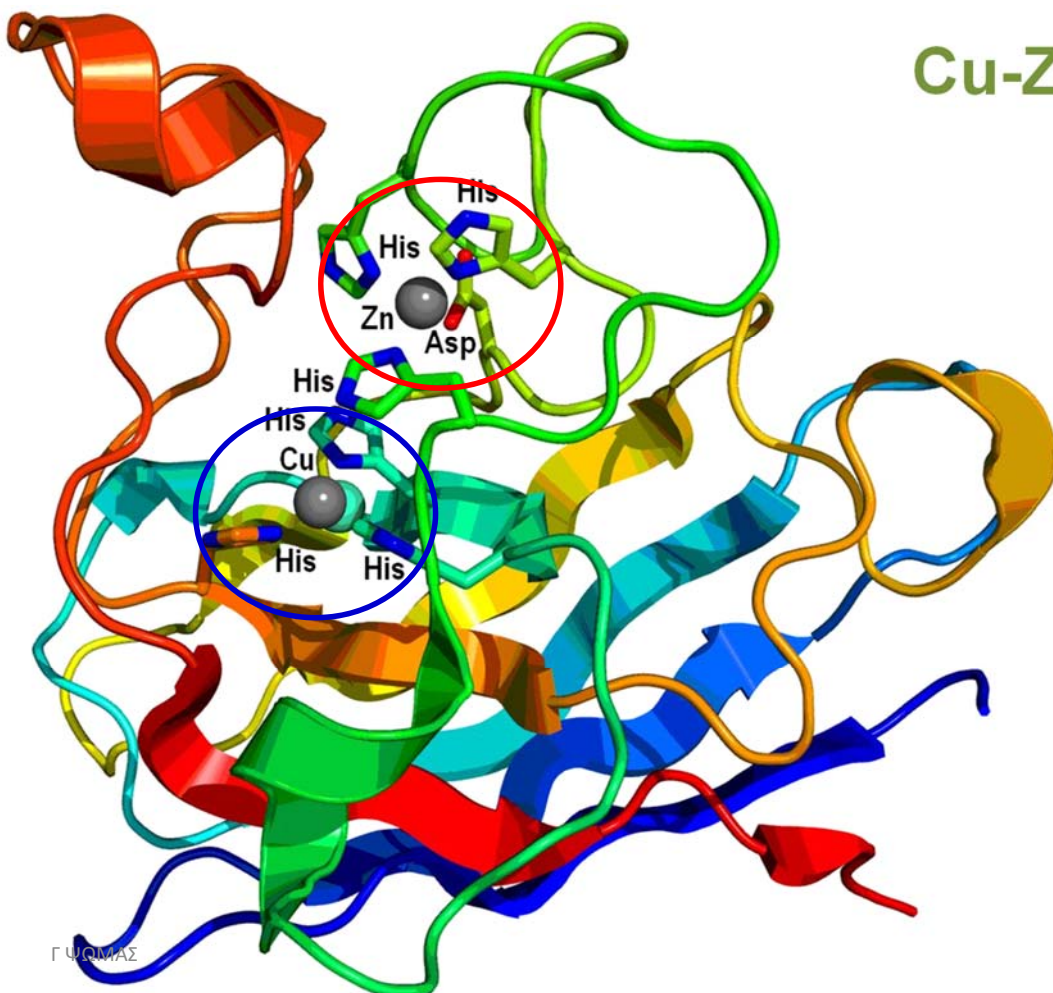
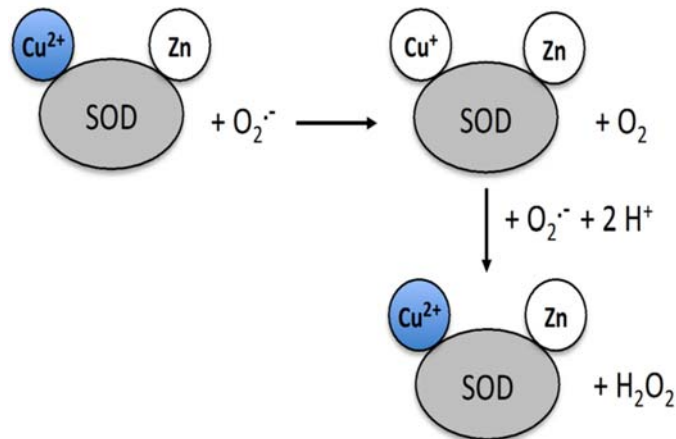

Σουπεροξειδική δισμουτάση, SOD

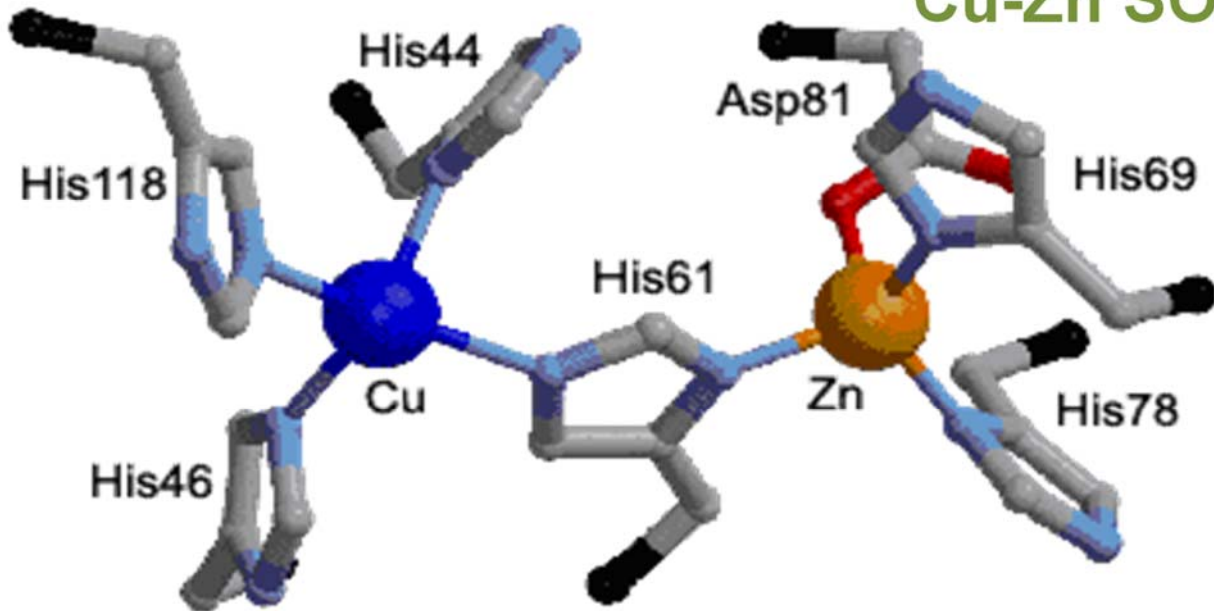
- **SuperOxide Dismutase, SOD**
- Καταλύει διάσπαση σουπεροξειδικού ιόντος
-
- $2 \text{O}_2^- + 2\text{H}^+ \xrightarrow{\text{SOD}} \text{O}_2 + \text{H}_2\text{O}_2$
- **SOD από ευκαρυωτικούς οργανισμούς: Cu και Zn**
- **SOD από άλλες πηγές: Fe και Mn,**
- ομοιότητα στην αλληλουχία των αμινοξέων

Cu-Zn SOD

- MB 31400, δύο πανομοιότυπες υπομονάδες (ένα ίον Cu^{2+} και ένα ίον Zn^{2+})
- ο **χαλκός** οξειδώνεται και ανάγεται αντιστρεπτά σε διαδοχικές αντιδράσεις, ενώ το σουπεροξειδίο μετατρέπεται σε O_2 και H_2O_2 .

Cu-Zn SOD

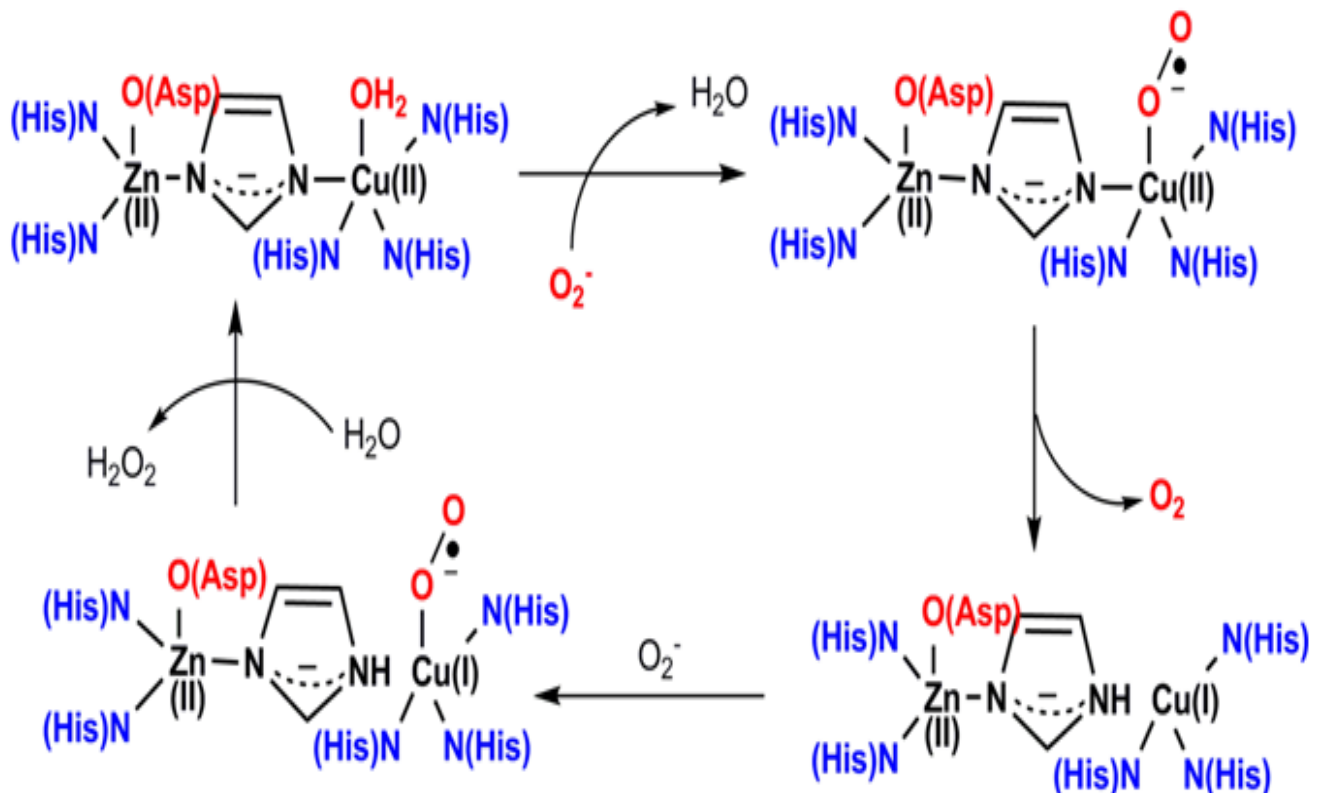

- **Cu:** καταλυτικός ρόλος
- **Zn:** δομικός ρόλος, αυξάνει έμμεσα τη δραστηκότητα του χαλκού
- **Τετραεδρικός Zn:** N₃O – γέφυρα ιμιδαζολίου

Γ ΨΩΜΑΣ

41

Δράση Cu-Zn SOD

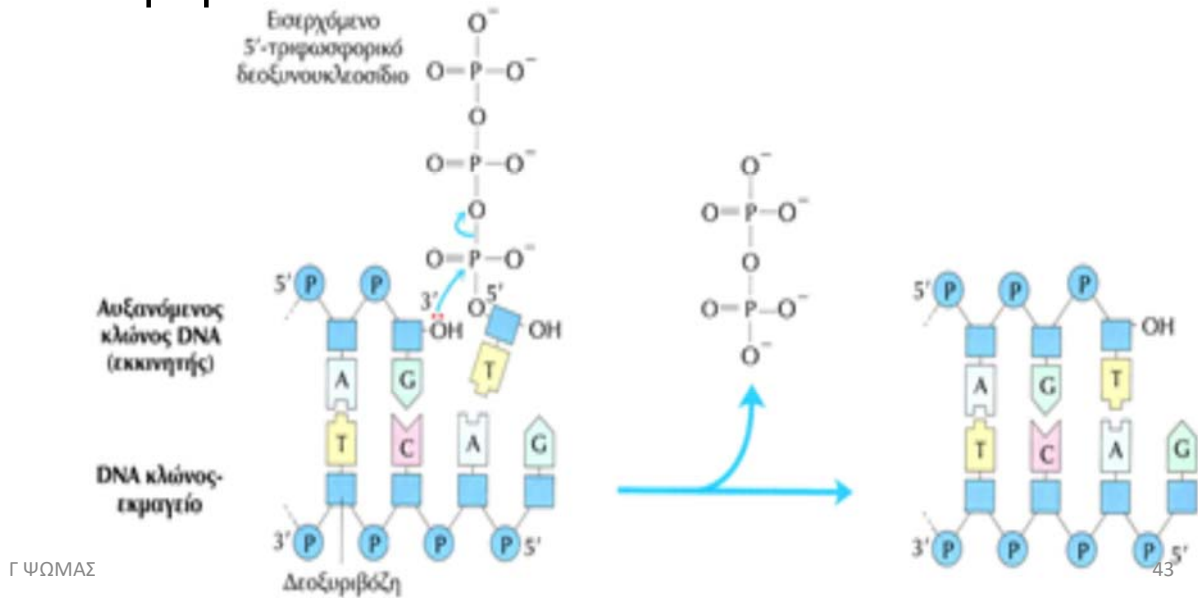
Γ ΨΩΜΑΣ

42

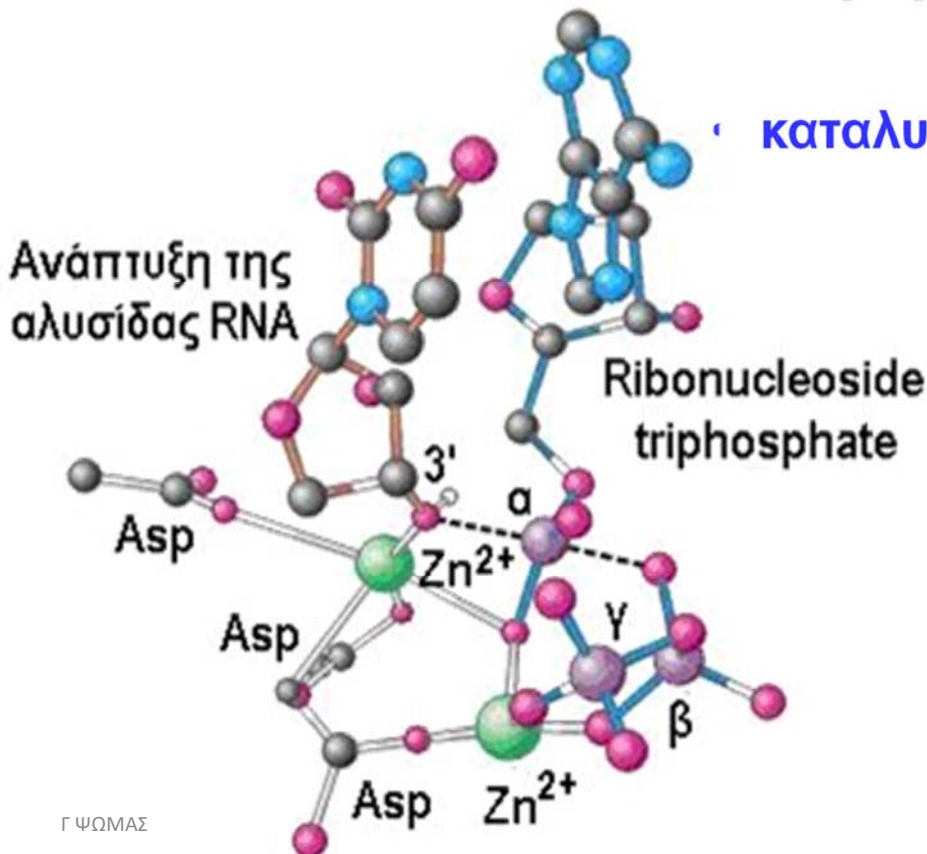
DNA- και RNA-πολυμεράση

- καταλύουν την αντίδραση της **αύξησης** της **αλυσίδας του DNA και του RNA**
- π.χ. RNA-Πολυμεράση από *E.coli* → MB 500000, 2 **Zn²⁺** / μόριο

Γ ΨΩΜΑΣ

DNA- και RNA-πολυμεράση

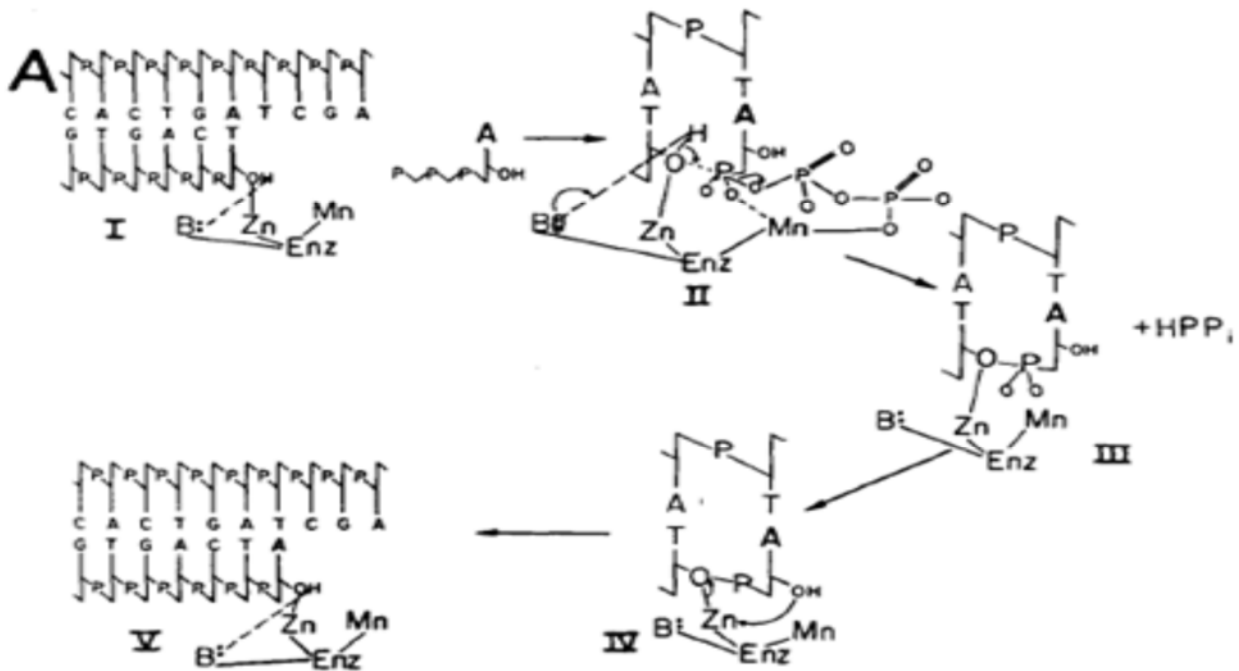
• καταλυτικός ρόλος Zn

Γ ΨΩΜΑΣ

44

Κύκλος στη DNA-πολυμεράση

- Μηχανισμός 'Zn-υδροξειδίου'

45

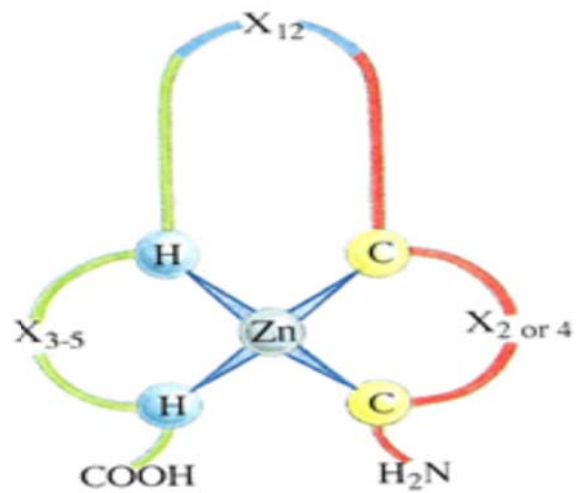
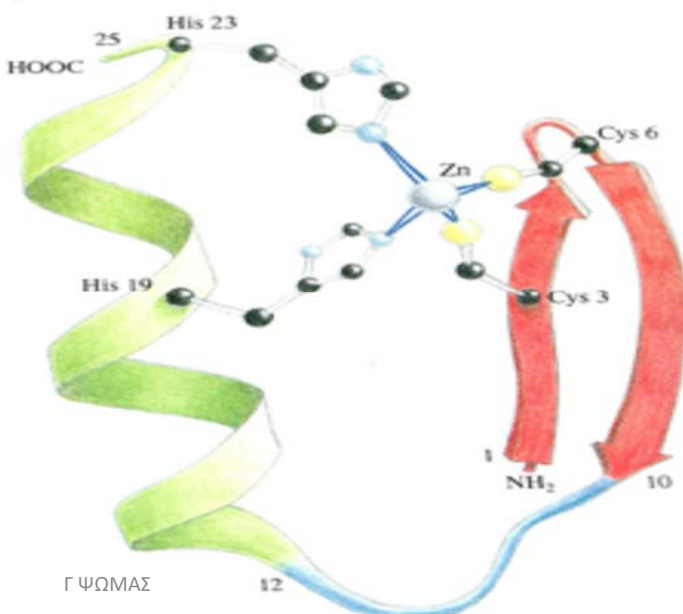
Πρωτεΐνες Zn-fingers

- 1980** : πρωτεΐνες που **αναγνωρίζουν** την **ακολουθία** των **βάσεων του DNA** → εκλεκτική **ενεργοποίηση** και **ρυθμιστικό έλεγχο** της **γενετικής μεταγραφής**
- περιοχές **~30 αμινοξέα**, με την ίδια μορφή συμπλόκων του Zn.
- περιοχές πλούσιες σε **κυστεΐνη** και **ιστιδίνη** που εμφανίζουν μεγάλη **συγγένεια** για ψευδάργυρο

Zn-fingers

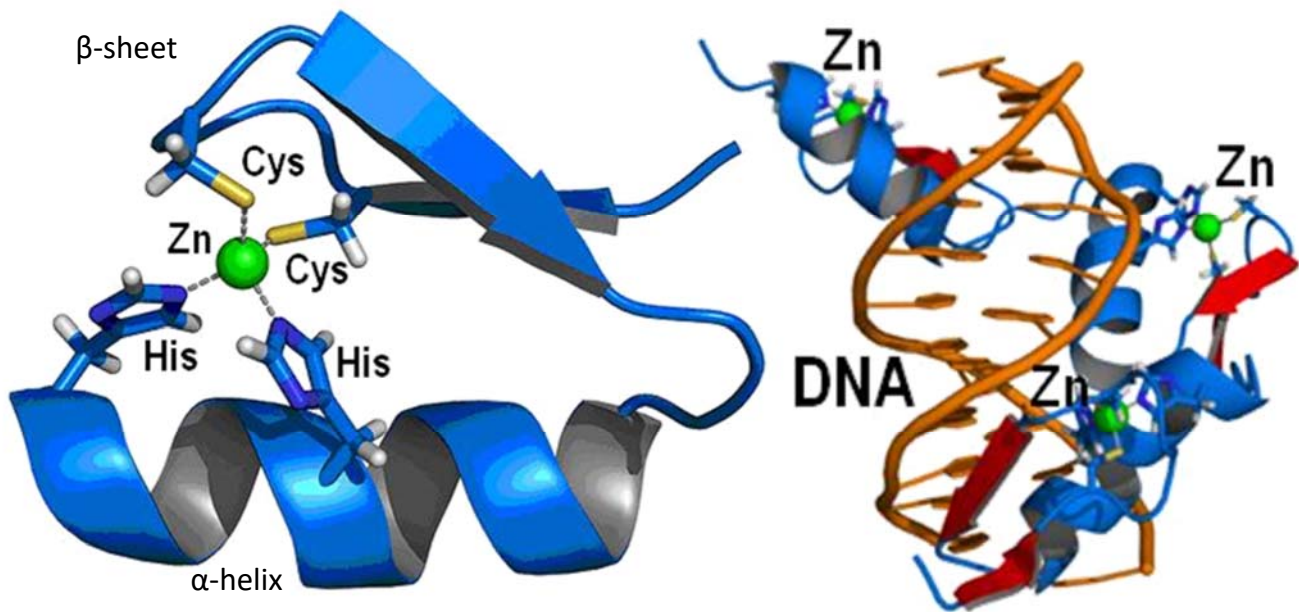
- Βίντεο

Πρωτεΐνες Zn-fingers

Πρωτεΐνες Zn-fingers

Zn-finger περιοχή

Αλληλεπίδραση DNA με Zn-finger πρωτεΐνη

Γ Ψ Ω Μ Α Σ

(+) Ποικιλία **δομών** και **σταθερότητα**

Zn και Μεταλλοθειονίνη

- **μη-ενζυματική** πρωτεΐνη **συνδεδεμένη** με ένα άτομο Zn.
- σημαντικό ρόλο στον έλεγχο του **μεταβολισμού** Zn, Cu και άλλων στοιχείων
- MB ~ 6200
- κυστεΐνη ~30% από το σύνολο των αμινοξέων
- μεγάλη **ικανότητα** να **δεσμεύει μέταλλα** (7 g ατόμων/mole)

Γ Ψ Ω Μ Α Σ

50

Zn και μεταλλοθειονίνη

- Διάφορους **ιστούς** (κυρίως ήπαρ, πάγκρεας και νεφροί)
- Ρυθμιστικό **ρόλο** στο κύτταρο
- **Ομοιοστατικό** έλεγχο στην απορρόφηση Zn,
- Κυτταρική **αποτοξίνωση** και **αποθήκευση** του Zn
- Έλεγχο στη **διαφοροποίηση** και στην άμεση ενεργοποίηση των **ενζύμων** του Zn

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΕΝΩΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟ DNA

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ DNA

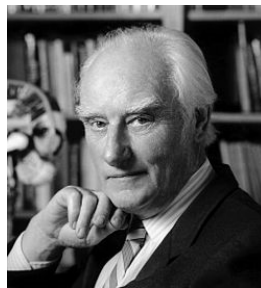
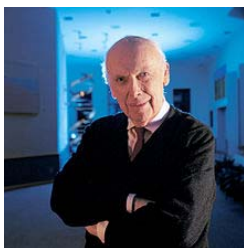
- βίντεο

Εισαγωγικά για το DNA

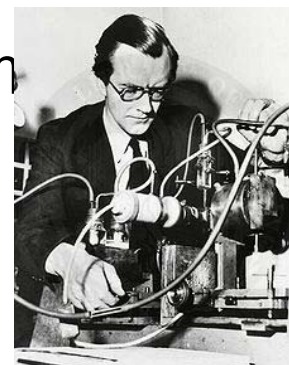
- δεοξυριβονουκλεϊ(νι)κό οξύ (Deoxyribonucleic acid = DNA)
- **ΓΕΝΕΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ** κυττάρου (πληροφορίες που καθορίζουν τη βιολογική ανάπτυξη)

ΔΙΠΛΗ ΕΛΙΚΑ DNA

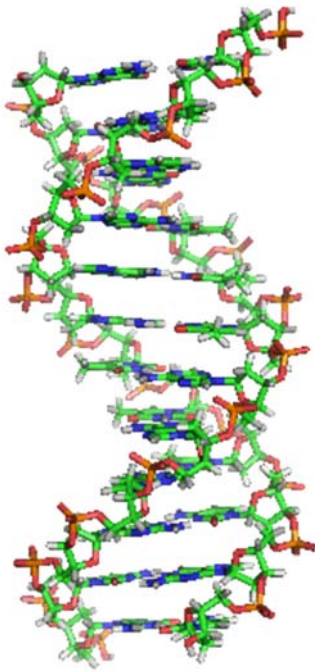
- 1953 - Πανεπιστήμιο Καίμπριτζ
- **Τζέιμς Γουάτσον και Φράνσις Κρικ**
- (James D. Watson) και (Francis Crick)

- ως η μεγαλύτερη βιολογική ανακάλυψη του 20ου αιώνα.
- 1962 το Βραβείο **Νόμπελ Φυσιολογίας** με το
- **Μόρις Γουίλκινς** (Maurice Wilkins)

Η ΔΙΠΛΗ ΕΛΙΚΑ ΤΟΥ DNA

Γ ΨΩΜΑΣ

57

ΔΟΜΗ ΤΟΥ DNA

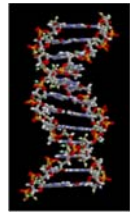

- Αποτελείται από δύο **νουκλεοτιδικές αλυσίδες** σε μορφή δύο αντιτακτών κλώνων που σχηματίζουν στο χώρο μια **δεξιόστροφη διπλή έλικα**.
- Κάθε νουκλεοτίδιο αποτελείται από μία **πεντόζη**, τη **δεοξυριβόζη**, ενωμένη με μία **φωσφορική** ομάδα και μία **αζωτούχα βάση**.

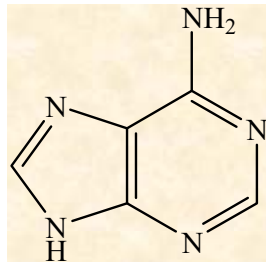
Γ ΨΩΜΑΣ

58

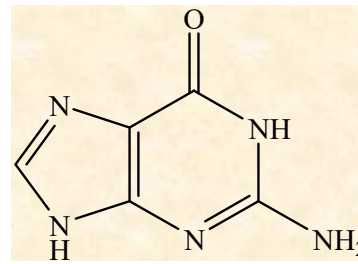
ΑΖΩΤΟΥΧΕΣ ΒΑΣΕΙΣ

Πουρίνες

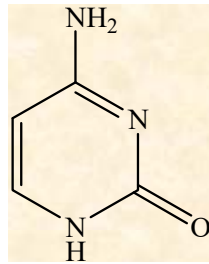

Αδενίνη (A)

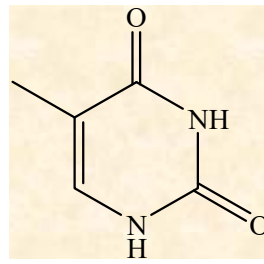

Γουανίνη (G)

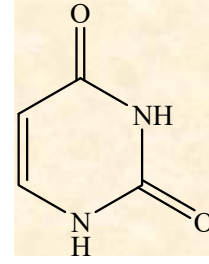
Πυριμιδίνες

Κυτοσίνη (C)

Θυμίνη (T)

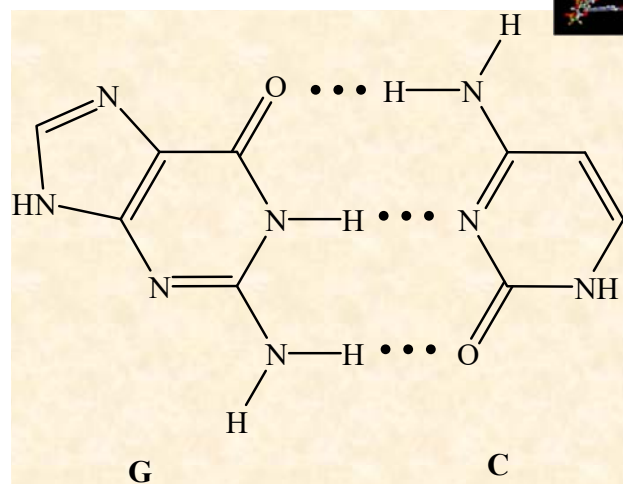
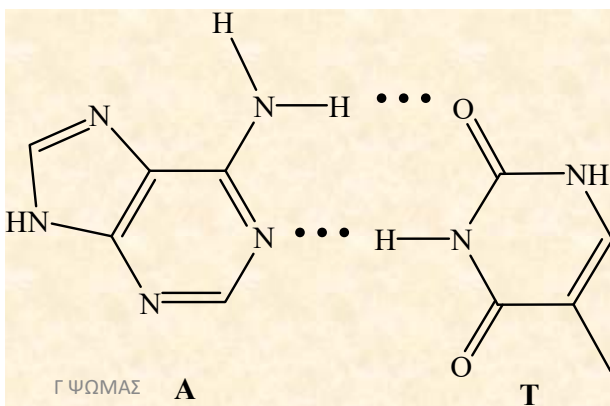

Ουρακίλη (U)

ΖΕΥΓΗ ΒΑΣΕΩΝ ΚΑΤΑ WATSON-CRICK

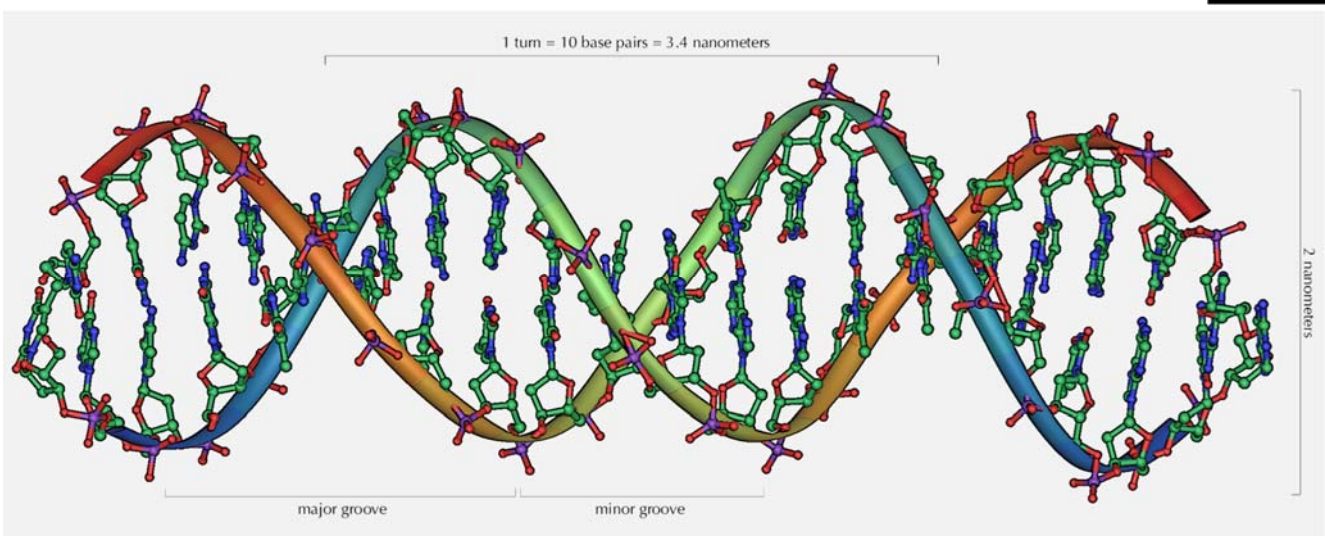
Αδενίνη (A) - Θυμίνη (T)

Γουανίνη (G) - Κυτοσίνη (C)

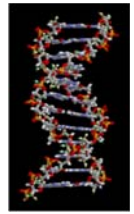
ΑΥΛΑΚΕΣ (grooves)

ΑΥΛΑΚΕΣ

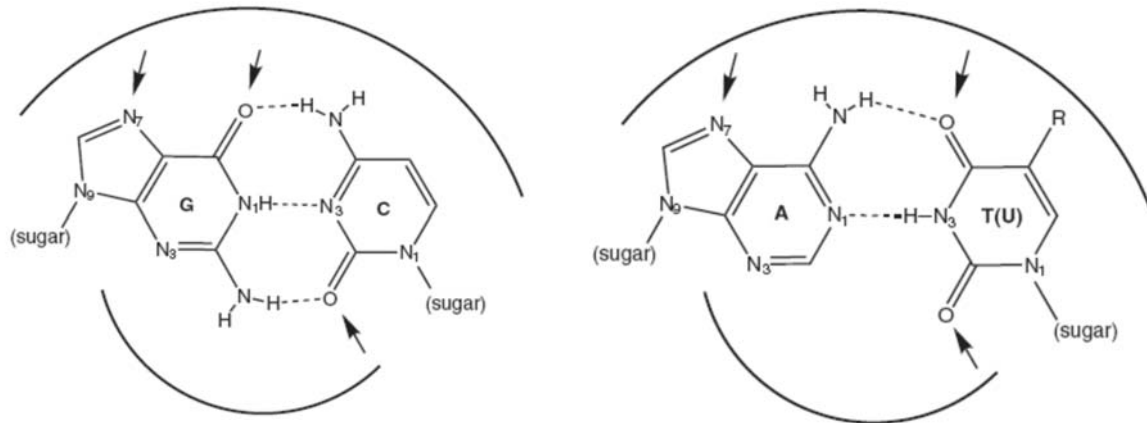

ΒΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΥΛΑΚΕΣ

Κύρια αύλακα (major groove)

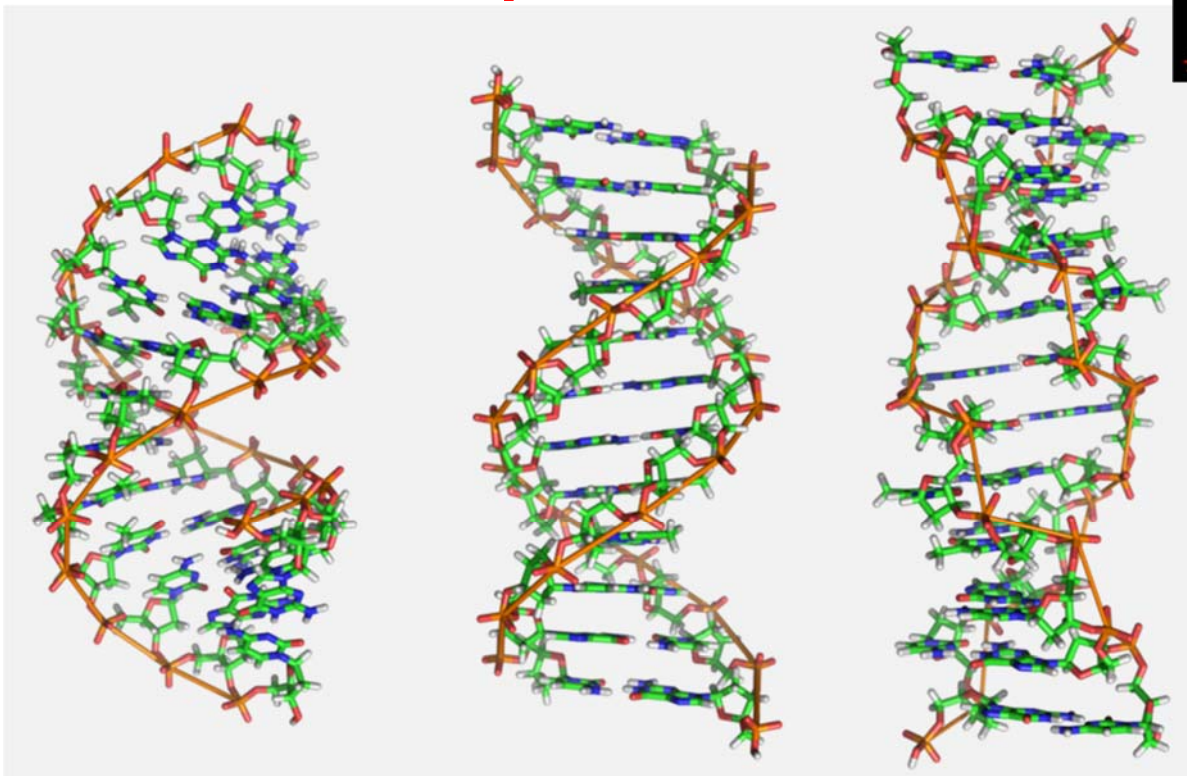

Δευτερεύουσα αύλακα (minor groove)

Γ ΨΩΜΑΣ

63

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ DNA

Γ ΨΩΜΑΣ

A-

B-

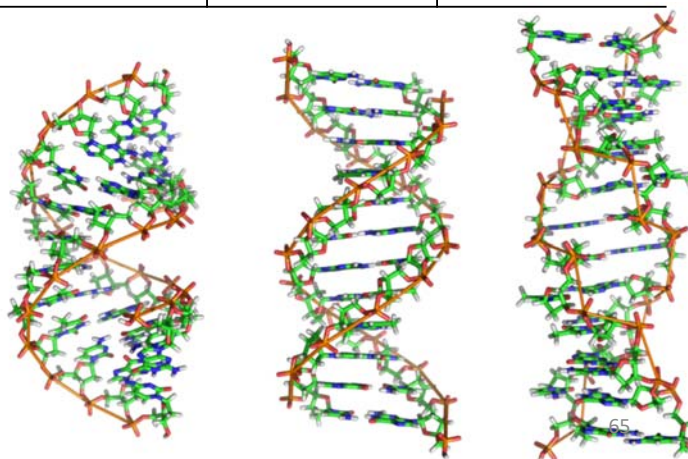
Z-

64

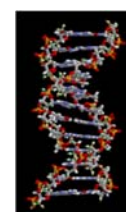

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ DNA

Διαμόρφωση	A	B	Z
Σχήμα	Ευρύ	Κανονικό	Επιμηκυμένο
Απόσταση μεταξύ διαδοχικών ζευγών βάσεων	2,3 Å	3,4 Å	3,8 Å
Διάμετρος έλικας	25,5 Å	23,7 Å	18,4 Å
Στροφή	Δεξιόστροφη	Δεξιόστροφη	Αριστερόστροφη
Ζεύγη βάσεων ανά στροφή της έλικας	11	10,4	12
Απόκλιση από τον κανονικό άξονα της έλικας	19°	1°	9°
Μεγάλη αύλακα	Στενή και βαθιά	Ευρεία και βαθιά	Επίπεδη
Μικρή αύλακα	Ευρεία και ρηχή	Στενή και βαθιά	Στενή και βαθιά

ΥΠΕΡΕΛΙΚΩΣΗ ΤΟΥ DNA

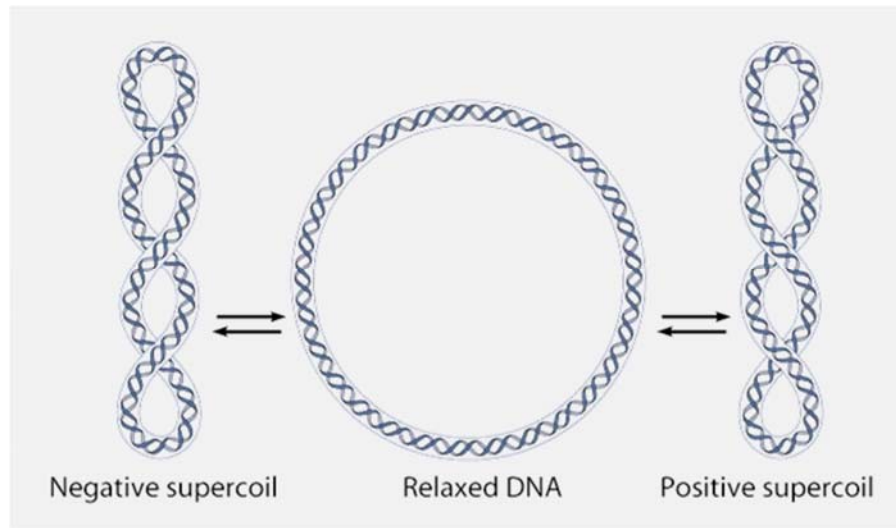
- Το DNA μπορεί να «τυλιχθεί» σε σχοινί σε μία διαδικασία που ονομάζεται **υπερέλικωση του DNA**
- **Χαλαρή κυκλική μορφή (relaxed)**, κύκλοι γύρω από τον άξονα της διπλής έλικας για κάθε 10,4 ζεύγη βάσεων

ΥΠΕΡΕΛΙΚΩΣΗ ΤΟΥ DNA

- **Θετική υπερέλικωση (positive supercoil):** κατά τη φορά της έλικας, οι βάσεις συγκρατούνται **πιο σφιχτά**.
- **Αρνητική υπερέλικωση (negative supercoil):** κατά την **αντίθετη** φορά της έλικας, οι βάσεις αποχωρίζονται πιο εύκολα

Γ ΨΩΜΑΣ

67

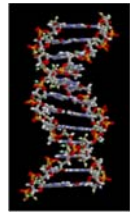
ΥΠΕΡΕΛΙΚΩΣΗ ΤΟΥ DNA

- βιντεο

Γ ΨΩΜΑΣ

68

Ένζυμα του DNA

- **Νουκλεάσες** (κόβουν τις αλυσίδες του DNA - καταλύουν **υδρόλυση** των φωσφοδιεστερικών δεσμών) - **εξωνουκλεάσες** (στα άκρα των αλυσίδων του DNA), **ενδονουκλεάσες** (εσωτερικά τις αλυσίδες)
- **Λιγάσες** (**επανασυνδέουν** κομμένες ή σπασμένες αλυσίδες DNA, σημαντικές στην αντιγραφή του DNA)
- **Τοποϊσομεράσες** (εμφανίζουν δράση **νουκλεάσης** και **λιγάσης** - τροποποιούν το ποσοστό της υπερελίκωσης)
- **Ελικάσες** (σπάζουν τους δεσμούς υδρογόνου μεταξύ νουκλεοβάσεων - **απελικώνουν** τη διπλή έλικα σε απλές αλυσίδες)
- **Πολυμεράσες** (συμμετέχουν στο **σχηματισμό** πολυνουκλεοτιδικών αλυσίδων)

Δράση τοποϊσομερασών

- βιντεο

ΤΡΟΠΟΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ DNA ΜΕ ΧΗΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ

Ομοιοπολικές αλληλεπιδράσεις
Μη-ομοιοπολικές αλληλεπιδράσεις
Ρήξη

Γ ΨΩΜΑΣ

71

ΟΜΟΙΟΠΟΛΙΚΕΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

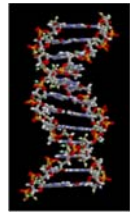

- κάπιο ή κάπιοια τα ευκίνητα ligands των συμπλόκων αντικαθίστανται από **N μίας αζωτούχας βάσης** του DNA, όπως N7 της γουανίνης

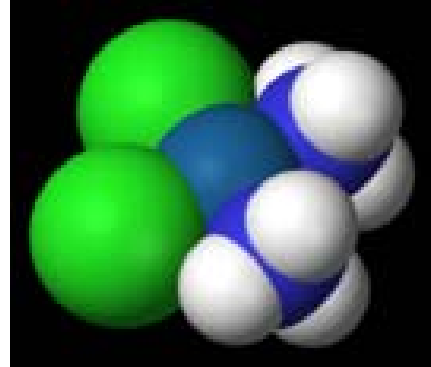
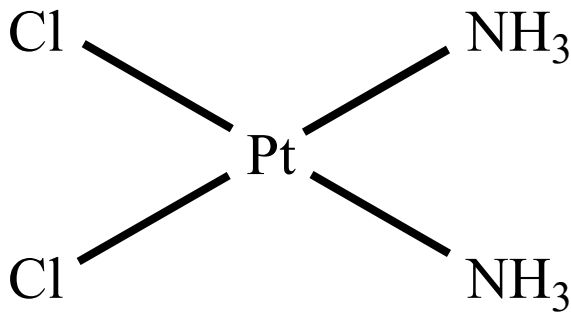
Γ ΨΩΜΑΣ

72

cisplatin + DNA

- **Cisplatin:** σύμπλοκο του λευκοχρύσου $[Pt(NH_3)_2Cl_2]$, πολύ γνωστό για την αντικαρκινική του δράση

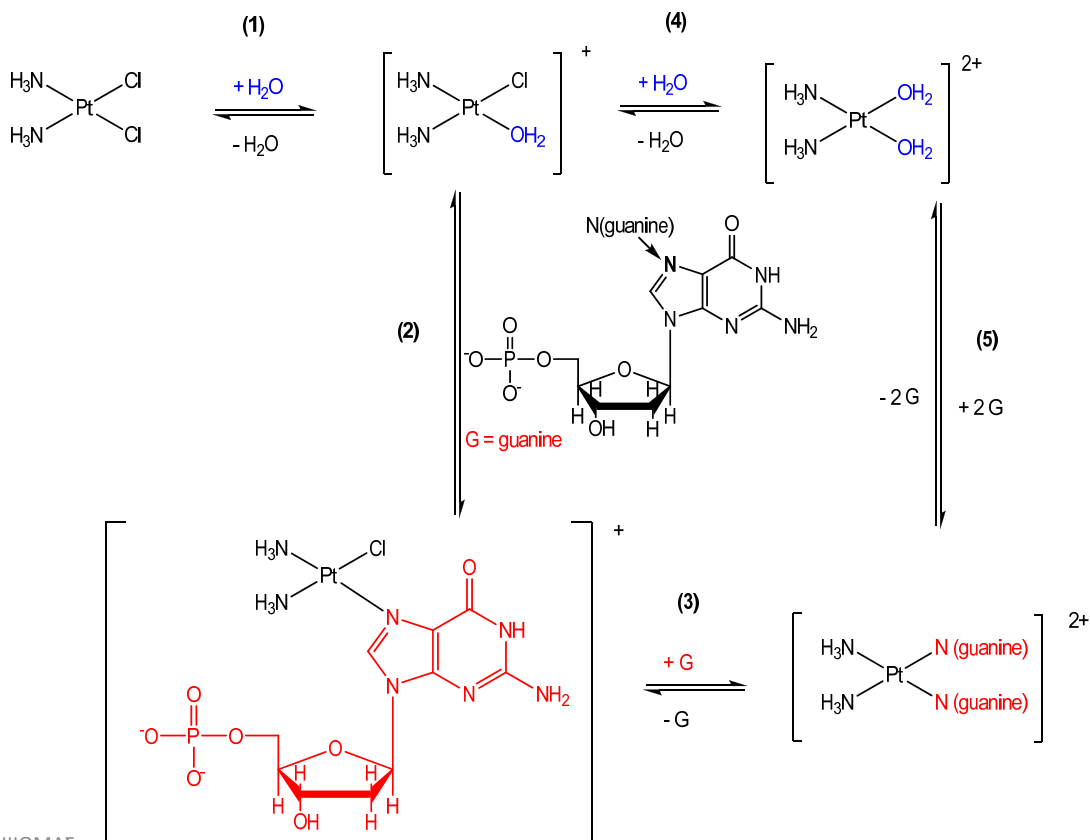

- Αφού αποβάλλει δύο ανιόντα Cl^- , συναρμόζεται στην έλικα του DNA μέσω του Pt ως $[Pt(NH_3)_2]^{2+}$ προκαλώντας κάμψη κατά 26° στην κύρια αύλακα του DNA

Γ ΨΩΜΑΣ

73

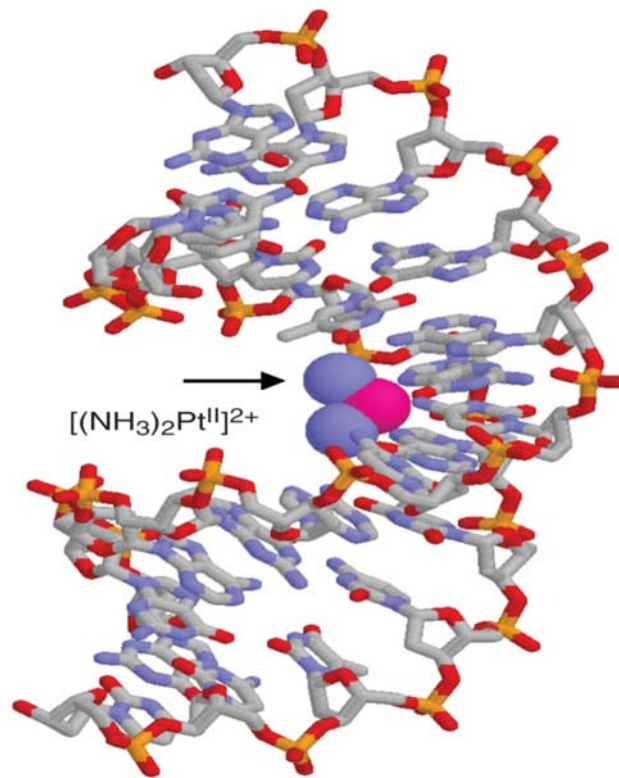
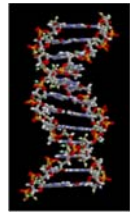
Μηχανισμός δράσης του cisplatin

Γ ΨΩΜΑΣ

74

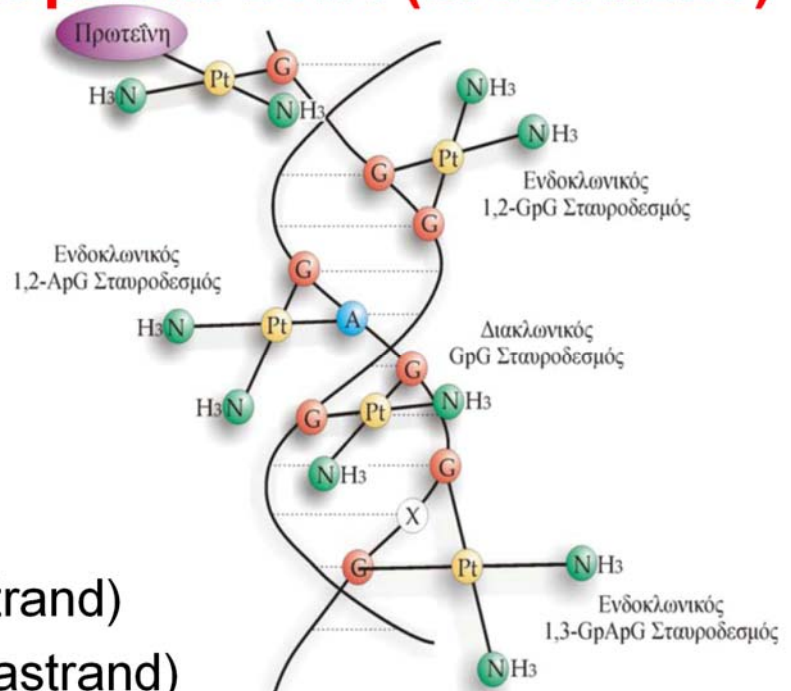
cisplatin + DNA

Γ Ψ Ω Μ Α Σ

75

Σταυροδεσμοί cisplatin-DNA (crosslinks)

- **Διακλωνικοί** (interstrand)
- **Ενδοκλωνικοί** (intrastrand)
- → παραμόρφωση του DNA (κάμψη της διπλής έλικας προς την κύρια αύλακα + αποελίκωση κατά $\sim 20^\circ$) → **ΌΧΙ** αντιγραφή DNA → θάνατος κυττάρου

Γ Ψ Ω Μ Α Σ

76

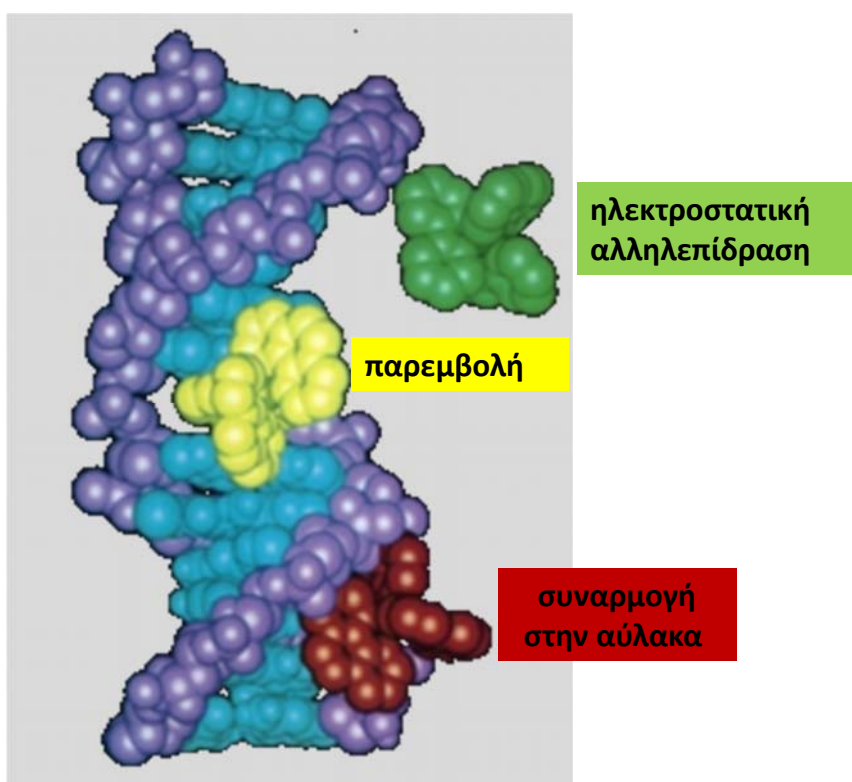
ΜΗ-ΟΜΟΙΟΠΟΛΙΚΕΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Παρεμβολή
Συναρμογή στις αΰλακες
Εξωτερική συναρμογή - Ηλεκτροστατικές
αλληλεπιδράσεις

Γ ΨΩΜΑΣ

77

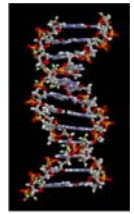
ΜΗ-ΟΜΟΙΟΠΟΛΙΚΕΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Γ ΨΩΜΑΣ

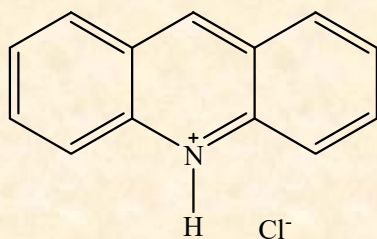
78

Παρεμβολή (intercalation)

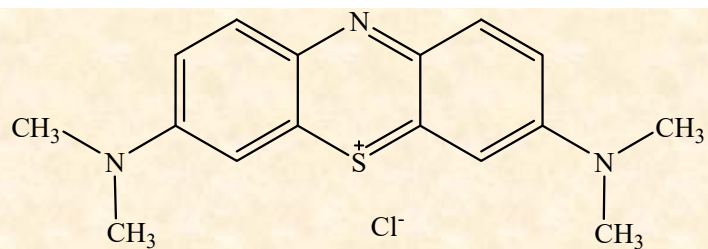

- 1961 Lerman
- Παρατήρησε ότι το **ιξώδες** ενός διαλύματος DNA αυξήθηκε ενώ ο συντελεστής ιζηματογένεσης μειώθηκε με την προσθήκη κάποιων ουσιών, όπως οι acridine, methylene blue, proflavin και acridine orange

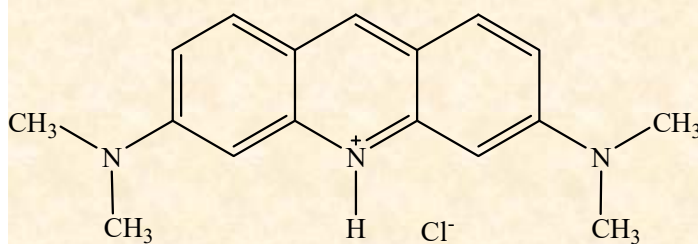
Συντακτικοί τύποι παρεμβολέων

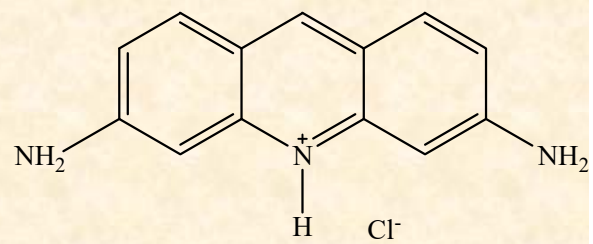
acridine

methylene blue

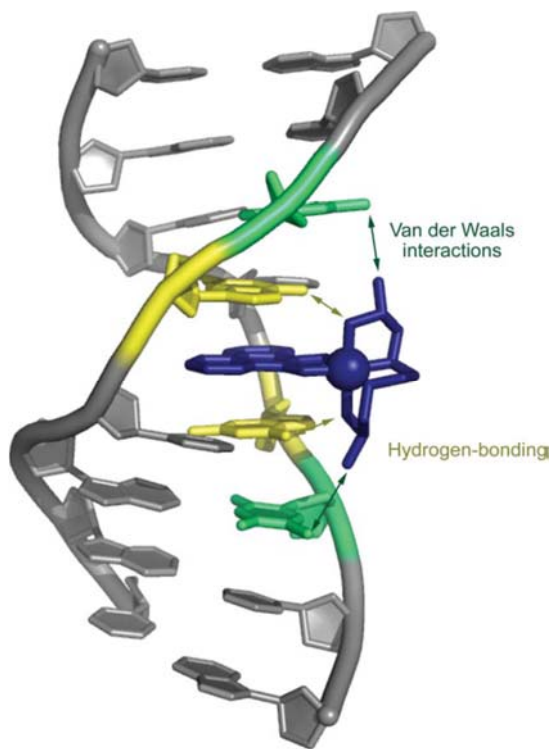
acridine orange

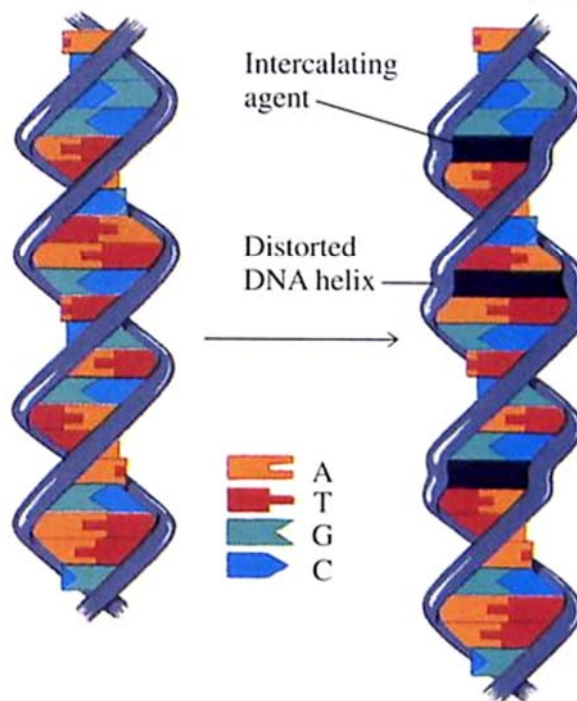
proflavin

Παρεμβολή

Γ ΨΩΜΑΣ

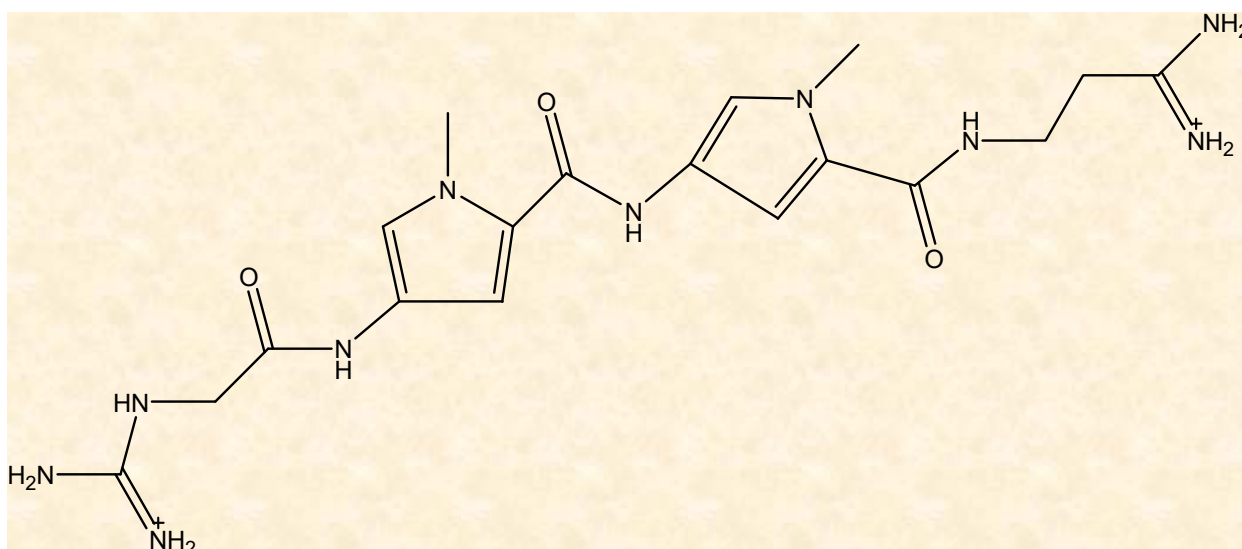

81

Συναρμογή στην αύλακα (groove binding)

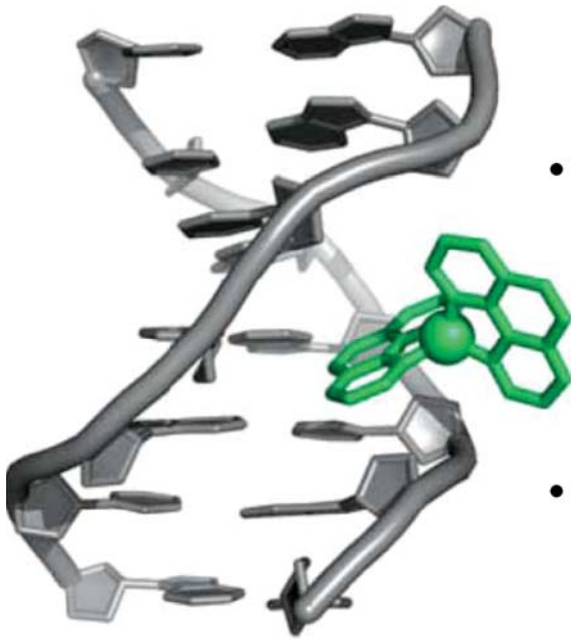
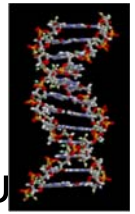
- **Netropsin**: επιλεκτικότητα στην ακολουθία αδενίνης-θυμίνης

Γ ΨΩΜΑΣ

82

Συναρμογή στην αύλακα

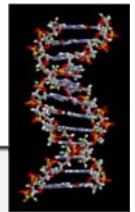

Γ Ψ Ω Μ Α Σ

- Υδρόφοβη μετακίνηση του υποκαταστάτη από το διάλυμα προς την έλικα
- Μη ομοιοπολικές μοριακές αλληλεπιδράσεις (**δεσμοί H** με τα ζεύγη A-T, δεσμοί **van der Waals** με τα τοιχώματα της αύλακας)
- (+) **Σχεδιασμός** ενώσεων που να καλύπτουν πολλά ζεύγη βάσεων → υψηλό βαθμό **αναγνώρισης ακολουθίας** νουκλεϊνικών οξέων

83

Συναρμογή στην αύλακα

Συναρμογή
στη μεγάλη
αύλακα

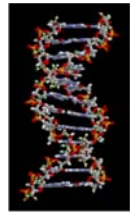
Γ Ψ Ω Μ Α Σ

Συναρμογή
στη μικρή
αύλακα

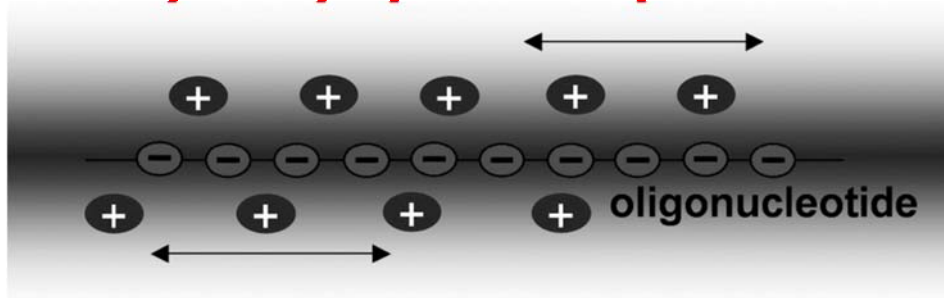
84

Εξωτερική συναρμογή (external binding)

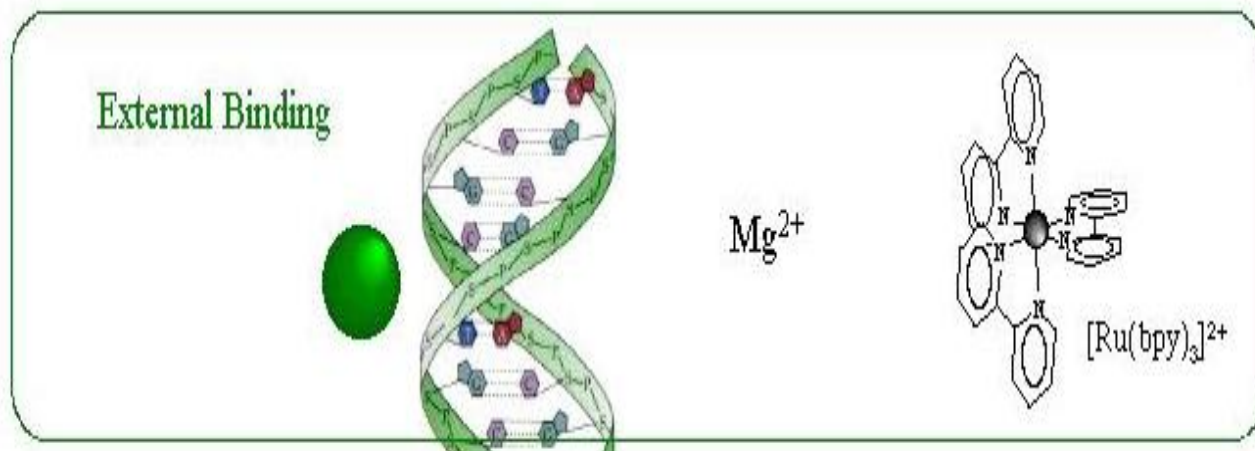
- **ηλεκτροστατικής** φύσης
- **κατιονικά** σύμπλοκα μπορούν να συναρμοστούν **εξωτερικά** στην επιφάνεια του DNA (external binding) αναπτύσσοντας **ηλεκτροστατικές αλληλεπιδράσεις** με τη **φωσφορική** ομάδα που βρίσκεται στο σκελετό του DNA.

Πεδίο φωσφορικών ομάδων DNA

- Η συναρμογή του συμπλόκου με το DNA εξαρτάται από τις **ιοντικές** δυνάμεις που αναπτύσσονται μεταξύ των **αντιθέτων φορτίων**.
- Απαραίτητη προϋπόθεση για την εξωτερική συναρμογή είναι η ύπαρξη **θετικού φορτίου** στη χημική ένωση.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ρήξη

Ρήξη (cleavage)

- ο τρόπος δράσης των συμπλόκων που δρουν ως **χημικές νουκλεάσες**
- **Νουκλεάσες** (κόβουν τις αλυσίδες του DNA - καταλύουν υδρόλυση των φωσφοδιεστερικών δεσμών) - **εξωνουκλεάσες** (στα άκρα των αλυσίδων του DNA), **ενδονουκλεάσες** (εσωτερικά τις αλυσίδες)
- **Δύο τρόποι ρήξης**

Ρήξη

- Οι χημικές νουκλεάσες αποσυντονίζουν τη δομή του DNA και εισχωρούν σ' αυτό μέσω διάρρηξής του ή μέσω των φωσφορικών μονοεστέρων ή, αλλιώς, τροποποιώντας τα σάκχαρα στην 3'- και 5'- θέση.
- Η ρήξη μπορεί να γίνει μέσω **οξειδωτικού** ή **υδρολυτικού** μηχανισμού ή/και **φωτολυτικά**.
- Σ' αυτήν την περίπτωση ρήξης παρατηρείται ο **κατακερματισμός** του DNA και η ύπαρξη **μικρότερων** θραυσμάτων.

Ρήξη

- Η απομάκρυνση των δύο κλώνων του δίκλωνου DNA ως αποτέλεσμα της **κατάργησης των διακλωνικών δεσμών υδρογόνου** μεταξύ των βάσεων του DNA.
- Όλο ή μέρος του δίκλωνου DNA έχει μετατραπεί σε **μονόκλωνο**

